

T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı

Müzik Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDE
KEMAN EĞİTİMİ VEREN MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN
KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER**

Abdullah ÇOLAK
ORCID: 0000-0001-8896-4127

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Önder MUSTUL
ORCID: 0000-0002-7045-5145

Konya – 2024

ÖN SÖZ

Gelecekteki Türkiye'nin şekillenmesine katkıda bulunacak üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilen müzik eğitiminin bir alanı da, öğretmen özverisiyle yürütülen çalgı eğitimidir. Türkiye'de Bilim ve Sanat Merkezlerinde birçok özel yetenekli öğrenci keman eğitimi almaktadır. Bu bağlamda, keman derslerini yürüten müzik öğretmenlerinin karşılaştıkları problemlerin tespiti, kurumun tanıtılması ve faaliyetlerinin anlatılabilmesi için bu çalışmanın yapılması düşünülmüştür.

Araştırmanın şekillenmesinde fikir ve tecrübesini esirgemeyen danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Önder MUSTUL'a, tez savunmamda tespitleriyle çalışmama ışık tutan Doç. Dr. Yakup Aksoy'a ve Doç. Dr. Ozan Belge'ye, ayrıca verdikleri içten cevaplarla araştırmaya destek olan BİLSEM müzik öğretmenlerine teşekkürü borç bilirim.

Abdullah ÇOLAK

Temmuz 2024

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU	v
BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ	vi
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Sayılılar	3
1.5. Sınırlılıklar.....	3
1.6. Tanımlar	3
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	5
2.1. Zekâ ve Özel Yetenek	5
2.2. Farklı Ülkelerde Özel Yetenekliler Eğitimi	7
2.3. Cumhuriyet Öncesinde, Cumhuriyet Döneminde ve Günümüzde Özel Yeteneklilerin Eğitimi	9
2.4. Özel Yeteneklilerin Eğitimlerinin Önemi	10
2.5. Bilim ve Sanat Merkezleri.....	11
2.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Müzik Dersi.....	13
2.7. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Çalgı Eğitimi ve Öğretimi	14
2.8. Keman Eğitimi	16
2.9. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Keman Eğitimi	17
2.10. İlgili Araştırmalar	18
3. YÖNTEM	22
3.1. Araştırmanın Modeli	22
3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu.....	22
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	23
3.4. Verilerin Toplanması.....	23
3.5. Verilerin Analizi.....	24
4. BULGULAR	25
4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar	26
4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	31
4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar.....	35
4.4. Dördüncü Alt Problem ile İlgili Bulgular ve Yorumlar	38

4.5. Beşinci Alt Problem İle İlgili Bulgular ve Yorumlar	39
5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	40
5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	40
5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	42
5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	44
5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	46
5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma	47
5.6. Öneriler.....	47
KAYNAKLAR.....	49
EK-1.....	53
EK-2.....	55
EK-3.....	56
EK-4.....	57

TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Bilim Ve Sanat Merkezlerinde Keman Derslerini Yürüten Müzik Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemler başlıklı tez çalışmamın toplam **57** sayfalık kısmına ilişkin, 22/07/2024 tarihinde tez danışmanım tarafından **Turnitin** adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı **%26** olarak belirlenmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

1. Tez çalışması orijinallik raporu sayfası hariç
2. Bilimsel etik beyannamesi sayfası hariç
3. Önsöz hariç
4. İçindekiler hariç
5. Simgeler ve kısaltmalar hariç
6. Kaynaklar hariç
7. Alıntılar dahil
8. 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Necmettin Erbakan Üniversitesi Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve tez çalışmamın, bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranının (%30) altında olduğunu ve intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

22/07/2024

Abdullah ÇOLAK

Dr. Öğr. Üyesi Önder MUSTUL

BİLİMSEL ETİK BEYANNAMESİ

Bu tezin tamamının kendi çalışmam olduğunu, planlanmasından yazımına kadar tüm aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez hazırlama kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını ve bu kaynakların kaynaklar listesine eklendiğini beyan ederim.

22/07/2024

Abdullah ÇOLAK

Kısaltmalar

BİLSEM: Bilim ve Sanat Merkezi

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

ÖZET

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Güzel Sanatlar Eğitimi Anabilim Dalı
Müzik Eğitimi Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

BİLİM VE SANAT MERKEZLERİNDE KEMAN EĞİTİMİ VEREN MÜZİK ÖĞRETMENLERİNİN KARŞILAŞTIĞI PROBLEMLER

Abdullah ÇOLAK

Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitimleri 1993 yılından günümüze kadar geçen sürede Bilim ve Sanat Merkezi kurumlarında yürütülmektedir. Bilim ve Sanat Merkezlerinin (BİLSEM) sayısı günümüzde 380’in üzerindedir. BİLSEM’ler Türkiye’nin birçok ilinin merkez ilçeleri ve uzak ilçelerinde açılmış kurumlarıyla eğitim faaliyetini sürdürmektedir. Grup tanılama ve bireysel tanılama uygulamalarıyla öğrenci seçen bu kurumların amacı, öğrencilere bireysel yeteneklerini fark ettirerek özel kapasitelerini üst düzeyde kullanmalarını sağlamaktır. BİLSEM’lerde öğrenciler genel yetenek, resim ve müzik alanlarında eğitim almaktadır. Müzik, Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim alan birçok öğrencinin yaşantısı içerisinde yer almaktadır. Müzik alanından seçilen öğrenciler genel müzik eğitimi almaktadır. Bu kurumlarda çalışan müzik öğretmenleri, genel müzik eğitiminin içerisinde temel müzik bilgisi, müziksel işitme okuma ve yazma, ses eğitimi, müziksel yaratıcılık, müzik tarihi ve kültürü, müzik teorisi, bilişim destekli müzik, bilimsel araştırma yöntem ve teknikleri ve proje hazırlama konularının yanı sıra çalgı eğitimine de yer vermektedir. Keman da eğitimi verilen çalgılar arasındadır. Bu araştırmada, Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren öğretmenlerin karşılaştığı problemleri tespit etmek ve elde edilen bulgulara göre çözüm önerileri sunmak amaçlanmıştır. Nitel veri toplama yöntemi işe koşulan bu araştırmada verilerin toplanabilmesi için, nitel araştırmalarda sıklıkla kullanılan “gözlem”, “görüşme” ve “doküman incelemesi” tekniklerinden görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme formu yoluyla, ülkemizin farklı coğrafi bölgelerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren 39 öğretmenden görüş alma yoluna gidilmiş ve alınan cevaplara betimsel analiz uygulanmıştır. Bilim ve Sanat Merkezleri kurumlarında keman eğitimi veren öğretmenlere, “teknik sorunlara”, “kullanılan öğretim yöntemlerine”, “öğrenci performanslarına”, “çalıştıkları kurumun işleyişine” ve “ailelerle ilgili sorunlara” yönelik sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular ışığında Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin; öğrencilerin, her iki el ve kol davranışlarında, bedensel kurulumlarında, temiz ses üretebilmelerinde (entonasyon) ve fiziksel ve işitsel yeterlilik konularında problem yaşadığı sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bilim ve Sanat Merkezleri, müzik eğitimi, çalgı eğitimi, keman eğitimi.

ABSTRACT

Necmettin Erbakan University, Graduate School of Educational Sciences
Department of Fine Arts Education
Music Education Program
Master Thesis

PROBLEMS FACED BY MUSIC TEACHERS PROVIDING VIOLIN EDUCATION IN SCIENCE AND ART CENTERS

Abdullah ÇOLAK

In Turkey, the education of specially talented students has been carried out in Science and Art Center institutions since 1993. The number of Science and Art Centers (BİLSEM) is over 380 today. BİLSEM's continue their educational activities with institutions opened in the central districts and remote districts of many provinces of Turkey. The aim of these institutions, which select students through group diagnosis and individual diagnosis practices, is to make students realize their individual talents and enable them to use their special capacities at a high level. In BİLSEMs, students receive training in the fields of general talent, art and music. Music is a part of the lives of many students studying at Science and Art Centers. Students selected from the field of music receive general music education. Music teachers working in these institutions teach basic music knowledge, musical hearing, reading and writing, voice training, musical creativity, music history and culture, music theory, informatics-supported music, scientific research methods and techniques, and project preparation, as well as instrumentation, in general music education. It also includes education. Violin is also among the instruments taught. In this research, it was aimed to identify the problems faced by teachers teaching violin at Science and Art Centers and to offer solutions according to the findings. In this research, in which qualitative data collection method was used, interview technique, which are among the "observation", "interview" and "document review" techniques that are frequently used in qualitative research, was used to collect data. Through an interview form, opinions were obtained from 39 teachers who teach violin at Science and Art Centers in different geographical regions of our country, and descriptive analysis was applied to the answers received. Questions regarding "technical problems", "teaching methods used", "student performances", "functioning of the institution they work for" and "problems related to families" were asked to teachers who provide violin education in Science and Art Centers. In the light of the findings obtained, music teachers teaching violin at Science and Art Centers; It was concluded that the students had problems in both hand and arm behavior, physical setup, ability to produce clear sounds (intonation), and physical and auditory competence.

Keywords: Science and Art Centers, music education, musical instrument education, violin education.

BÖLÜM 1

1. GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Müzik; insanlığın doğumundan ölümüne kadar yüzyıllardır süre gelen ve insan hayatında etkili olan bir unsur olmuştur. Anne karnında başlayan bu serüven doğumla beraber, çocuğun tüm yaşam evrelerini takip ederek gelişmiştir. Müzik ana kucağında ya da beşikte, evde, sokakta, okulda, alışveriş-çalışma yerlerinde, oynama-eğlenme-dinlenme yerlerinde; radyoda ve televizyonda, sinemalarda, konser salonlarında; birçok tören ve toplantılarda, kısacası yaşamın her evresinde ve hemen hemen her alanda insanı saran, insanın neredeyse onsuз edemediği, onsuз yapamadığı bir olgudur (Uçan, 2005, s. 20).

Müzik; çocukların gelişme, olgunlaşma ve öğrenme yetilerini kuvvetlendiren temel unsurlardan birisidir. Özel yeteneklilerin eğitiminde de müzik bir araç olarak kullanıldığında, birçok sorunu ortadan kaldıracak ya da birçok güzelliği ortaya çıkaracak bir güç olacaktır. Özel yetenekli çocuklar hiç şüphesiz topluma hizmet edebilecek kapasiteye sahip değerli bireylerdir. Fakat yaşantılarında onlara doğuştan bahşedilen yeteneklerini bulamama ya da yönlendirilememe gibi tehlikeler olabilmektedir. Özel yetenekli çocukların bu gibi olumsuzluklarla karşılaşmamaları ve bu olumsuzlukların giderilmesi için gerekli tedbirlerin alınması önem arz etmektedir.

Eğitim; bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen bir süreçtir. Bu süreçte bireylere çeşitli bilgi, beceri, tutum ve değer kazandırılmaktadır. Bu öğrenmeler bireyin davranışlarında gözle görülebilen değişikliklere neden olmaktadır. Eğitim, farklı disiplinlerin birbirini etkilediği çok yönlü bir kavramdır. Sürekli bir gelişim sürecinde olan eğitim anlayışı son yıllarda da çeşitli araştırmalara bağlı olarak değişim göstermektedir. Gerek okul eğitim-öğretim süreci ile alakalı, gerekse çocukların bilişsel ve sosyal gelişimleri ile ilgili pek çok yeni anlayış hayatımıza girmiştir. Bu anlayışların önemli bir basamağını oluşturan sosyal etkinliklerin çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkileri pek çok araştırmaya konu olmuştur (Erden, 1998, s. 13).

Ülkemizde Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM), 1. 2. ve 3. sınıf seviyesindeki özel yetenekli çocukların, özel testlerle zihinsel, müzik ve resim alanlarında seçilip, örgün eğitimlerinin dışında özel eğitimlerinin yapıldığı bir kurumdur. BİLSEM öğrencileri okul içinde atölye sınıf ve laboratuvar ortamında, okul dışında doğa ve gezi ortamında özel yeteneklerini geliştirme imkânı bulabilmektedir. BİLSEM'ler Milli Eğitim Bakanlığı Bilim ve

Sanat Merkezleri yönergesi doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir. Bu yönerge BİLSEM'lerin kapsamı, amaçları, açılış ilkeleri, tanılama süreci, eğitim, çalışma usulleri, öğretmen seçimi gibi başlıklarda sekiz bölüm olarak yayınlanmıştır.

BİLSEM'lerde birçok alanda eğitim gören çocuklar aynı zamanda müzik eğitimi de almaktadır. Müzik, BİLSEM'lerde eğitim alan çocuklardan birçoğunun sosyal yaşantıları içerisinde yer almaktadır. Müzik alanında tanınan özel yetenekli öğrenciler hazırlanan bir çerçeve plan dâhilinde genel müzik eğitimi almaktadırlar. Hazırlanan çerçeve planda çalgı eğitimine yer verilmemektedir; fakat BİLSEM'lerde görev yapan öğretmenler özverili bir şekilde öğrencilerin hazır bulunuşluk ya da isteklerine göre birçok çalgının eğitimini vermektedirler. Önemli sayıda birçok öğrenciye eğitimi verilen bu çalgılardan biri de kemandır. Dolayısıyla BİLSEM'lerde keman derslerini yürüten öğretmenlerin bu süreçte ne tür problemler ile karşılaştıklarını tespit etme ve elde edilecek bulgulara göre çözüm önerilerinde bulunma düşüncesi bu araştırmanın çıkış noktasını oluşturmaktadır.

Bu açıklamalar ışığında araştırmanın problem cümlesi; "Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin karşılaştığı problemler nelerdir?" şeklinde oluşturulmuştur.

Problem cümlesinden yola çıkılarak araştırmanın alt problemleri aşağıda sıralanmıştır;

1- Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin teknik durumlara ilişkin karşılaştığı problemler nelerdir?

2- Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin kullandığı yöntemlerden kaynaklı karşılaştığı problemler nelerdir?

3- Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin öğrenci performansı ile ilgili karşılaştığı problemler nelerdir?

4- Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin çalıştıkları kurumun işleyişi ile ilgili karşılaştığı problemler nelerdir?

5- Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren müzik öğretmenlerinin öğrenci velileri ile ilgili yaşadığı problemler nelerdir?

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan müzik öğretmenlerinin keman eğitimi sürecinde karşılaştığı problemleri tespit etmektir. Bu genel amaç doğrultusunda öğrencilerin, keman çalma becerilerini kazanma ve performans sergileme sürecine ve ailelerinin BİLSEM'e bakış açılarına ilişkin öğretmen görüşleri almak araştırmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bilim ve Sanat Merkezleri, 1. 2. ve 3. Sınıf özel yetenekli çocukların, özel testlerle zihinsel alan ve müzik/resim alanlarında seçilip, örgün eğitimlerinin dışında özel eğitimlerinin yapıldığı bir kurumdur. BİLSEM'lerde genel müzik eğitimi ve çalgı derslerinin verildiği bilinmektedir. Bu yüzden BİLSEM'lerde müzik alanından tanılanan öğrencilerin genel müzik eğitiminin yanında verilen keman derslerinin bu çocuklara verilmek istenen çalgı çalma becerilerinin öğretilmesi sürecinde karşılaşılan problemlerin tespiti oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışmada da elde edilen verilerin Bilim ve Sanat Merkezi keman derslerinin işleyiş sürecine ilişkin düzenleme ve geliştirme çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

1.4. Sayıtlar

Araştırma kapsamında, araştırmaya uygun bir görüşme formunun oluşturulduğu, hazırlanan görüşme formunu yanıtlayan öğretmenlerin soruları objektif biçimde cevapladığı varsayımlarından hareket edilmiştir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

- Ülkemizin farklı bölgelerindeki Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan ve bu kurumlarda keman eğitimi veren müzik öğretmenleri ile;
- Araştırma sürecinde ulaşılabilen kaynaklar ile;
- Araştırmacının sağlayabildiği maddi olanaklar ile sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM): BİLSEM'ler okul öncesi eğitim, ilkökul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin, bireysel yeteneklerinin farkında olmaları ve kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla, yerleşim biriminin özellikleri, ulaşım imkânları ve bölgesel olarak nüfusunun 100.000'den az olmaması şartı ile,

hizmet alması öngörülen öğrenci sayısı gibi hususlar da dikkate alınarak valiliklerin teklifi üzerine bakanlık tarafından açılan özel eğitim kurumudur (MEB Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, 2022).

BÖLÜM 2

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde, araştırmanın temelini oluşturan kavramların açıklamalarına yer verilmiştir. Özel yetenekli çocuklarda aranan, zekâ, yetenek, üstün yetenek gibi kavramlar açıklanmış, farklı ülkelerde ve Türkiye’de üstün yetenekli çocukların ne şekilde eğitim aldıklarına, bu eğitimin Türkiye’de cumhuriyet öncesi, sonrası ve günümüzdeki değişikliklerine ilişkin bilgiler sunulmuştur. Ayrıca özel yetenekli çocukların eğitimlerinin önemi, beraberinde de Türkiye’de özel yetenekli öğrencilerin eğitimi amacıyla faaliyet gösteren Bilim ve Sanat Merkezlerinin ne olduğu, bu kurumlarda verilen müzik eğitimi ve çalgı eğitiminin nasıl olduğu konularında bilgiler verilmiştir.

2.1. Zekâ ve Özel Yetenek

Türk Dil Kurumu zekâyı, insanın düşünme, akıl yürütme, öğrenme, kavramları ve nesnelere zihinde canlandırabilme, objektif gerçekleri algılama, yargılama, sonuç çıkarma, bedeni kontrol edebilme, duyguları doğru algılayabilme, değerlendirebilme, icat edebilme vb. yeteneklerinin ve becerilerinin tamamı; anlık, dirayet ve feraset olarak ise; bir kimsenin bir şeyi anlama veya yapabilme niteliği; istidat ve kabiliyet olarak tanımlamıştır (Türk Dil Kurumu, TDK, 2024).

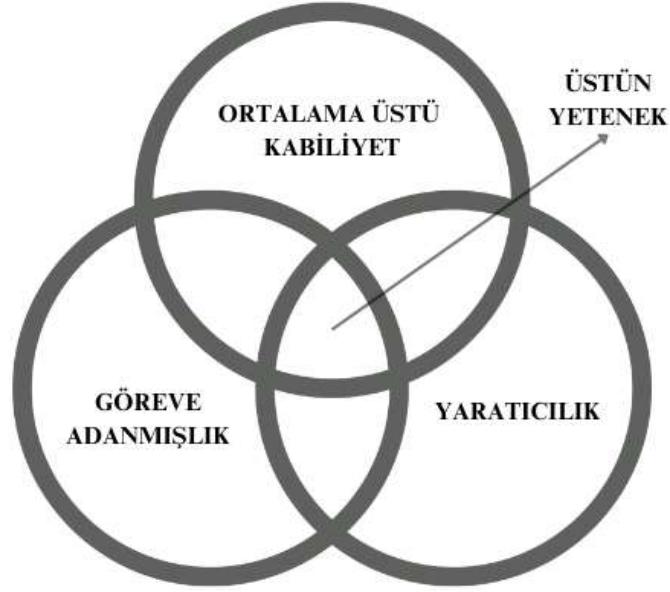
Tarih boyunca zekâ birçok bilim adamı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. İbni Sina’ya göre, zekâ hem öğrenme sürecinden ayrı hem de dış dünyadan gelen algıların insana verdiği bilgiyi öğrenmeyle ortaya çıkmaktadır. Galton’a göre, bireysel farklılıklar, duyuşal yeteneklerdeki farklılıklardan kaynaklanır, bireyin duyuları ne kadar keskin olursa zekâsı o kadar keskin olur (Cohen ve Swerdlik, 2013). Zekâ testi kavramını ilk kez ortaya atan Cattell’a göre, duyum keskinliği ve tepki hızındaki farklılıklar zihinsel fonksiyonlardaki farklılığı yansıtır (Cohen ve Swerdlik, 2013). Binet’e göre, zekâ, kavrama, hüküm verme, akıl yürütme gibi karmaşık üst düzey işlemlerde kendini gösterir (Cohen ve Swerdlik, 2013). Spearman’a göre, bütün zihinsel etkinliklerde rol oynayan genel bir zekâ vardır. Buna “g” faktörü (genel faktör) denir (Akt., Selçuk ve Okut, 2004). Guilford’a göre, zekâ, birbirinden bağımsız 120 faktörden meydana gelmiştir (Akt., Toker vd., 1968). Thorndike (1909)’a göre, soyut zekâ, mekanik zekâ ve sosyal zekâ olmak üzere üç faktör vardır. Zekânın düzey, genişlik ve hız olmak üzere üç boyutu bulunmaktadır. Thurstone’ye göre, zihinsel farklılıklar “g” faktöründen değil sözel kavram, sözel akıcılık, sayısal yetenek, tümevarımsal muhakeme, bellek, uzaysal

düşünme ve algı hızı gibi 7 farklı faktörden ileri gelir (Özgüven, 1994). Gelişimsel açıdan bakan Piaget'e göre, zekâ, zihnin değişme ve kendini yenileme gücüdür. Thorndike (1909)'nin sosyal zekâ adını verdiği zekâ ile ilgili çalışmalar yapan Goleman'a göre, herhangi bir uyarıcıya karşı gösterilecek tepki, akıl zihninden önce duygusal zihin tarafından algılanmaktadır. Bu da "Duygusal Zekâ" kavramını ortaya çıkarmaktadır. Triarşik Zekâ Kuramını oluşturan Sternberg'e göre zekâ bileşimsel, deneyimsel ve bağlamsal alt kuramları içerir. Biyo-ekolojik yaklaşımı savunan Ceci'ye göre, zekâ, biyolojik temelleri olan çoklu bilişsel potansiyel, bağlam ve bilgi bütünlüğüdür." Gardner'e göre ise insanın tek bir zekâsı yoktur. Intelligence Quatient (IQ) ve zekâ testleri sadece sözel ve mantıksal/matematikselsel yetenekleri ölçmektedir. Oysa zekâ birbirinden farklı 8 yetenek olan sözel/dil, mantıksal/matematikselsel, görsel/uzamsal, bedensel/kinestetik, müziksel/ritmik, sosyal, içsel ve doğa zekâsından oluşmaktadır" (Selçuk vd., 2004, s. 2-3).

Yeteneğin tanımı birçok bilimsel çalışmada ortaya koyulmuştur ve birçok anlam içermektedir. İngilizce dilinde kullanıldıkları yere göre "talent, gift ve ability" sözcükleri yer almaktadır. "Talent" marifet anlamına kullanılırken "Gifted" ise doğuştan gelen bir hediye anlamında kullanılmaktadır. Bu iki kavramı da içinde bulunduran "ability" kelimesinin ise bilim ve eğitim çalışmalarında çok kullanıldığı bilinmektedir. (Levent, 2013).

Özel yetenek 1800'lü yılların başlarından itibaren kavram olarak ve zekâ testleri ile açıklanmaya başlanmıştır. Zekâ testleri sonucunda zekâ değeri devamlı olarak 130 puan ve üzeri çıkan bireyler özel yetenekli olarak kabul edilmiştir. Fakat kullanılan zekâ testlerinin sadece sözel ve sayısal zekâyı ölçüyor olması özel yeteneğin ve diğer zekâ türlerinin ölçümlerinde yetersiz kalmıştır. Dolayısıyla yeni tanılamalara ve testlere ihtiyaç duyulmuştur (Maba, 2014).

Şekil 1. Renzulli Üç Halka Kuramı

Renzulli'nin üç halka kuramına göre özel yeteneğin üç temel koşulu bulunmaktadır. Renzulli bu üç temel koşulu ortalama üstü genel veya özel yetenek, yaratıcılık ve göreve adanmışlık (motivasyon) olarak açıklamıştır.

2.2. Farklı Ülkelerde Özel Yetenekliler Eğitimi

Farklı ülkelerde özel yetenekli bireylerin eğitimi, o ülkenin eğitim sistemi, kültürel yaklaşımları ve kaynaklarına bağlı olarak değişebilir. Ancak, genel olarak özel yetenekli öğrenciler için bazı ortak uygulamalar bulunmaktadır. Pek çok ülkede yaygın bir şekilde, spor, müzik, görsel sanatlar ile fen ve matematikte özel yetenek sergileyenlere, ilk ya da ortaöğretim düzeyinde farklı eğitim uygulamalarının yapıldığı görülmektedir. Rusya geniş coğrafyasından bir araya getirdiği öğrencilerine yabancı dil, sanat ve sporda erken yaşlardan başlayarak farklılaştırılmış eğitim vermeyi geleneksel bir şekilde devam ettirmektedir. Benzer eğitim şekli diğer bilim dalları için de sürdürülmektedir. Rusya bilim kenti olarak tanımladığı bazı şehirlerinde, lise düzeyinden itibaren bilimde yüksek potansiyele sahip öğrencilerine lise, üniversite ve yüksek lisans seviyesinde daha özel bir eğitim vermektedir (Akarsu, 2004).

İsveç, Norveç, Danimarka ve Hollanda gibi ülkeler özel yeteneklilerin eğitimini normal eğitim programları dâhilinde bireysel eğitim planlamasıyla yapmaktadır. Her çocuk devam ettiği mevcut sınıfında arkadaşlarından farklı olarak hızlı, derin ve farklı öğrenme sürecine

maruz kalabiliyor. Bu durumun istendik yönde iyileştirilmesine tedbir olarak farklı merkezler oluşturmuşlardır. Bu merkezler öğretmen yetiştirme, öğrenme araçları geliştirme çalışmaları ve farklı alanlarda bilimsel araştırmalar yapılmaktadır. Örneğin Nymegen Üniversitesi'ne bağlı Özel Yetenekliler Eğitimi Merkezi Hollanda'da kurulmuştur (Akt., Karabulut, 2010).

Kanada da özel yeteneklilerin eğitimini örgün eğitimle kaynaştıran ülkeler arasındadır. Kanada, uyumlu eğitim programları ve bilimsel verilerle desteklediği eğitim sistemini kullanarak özel yeteneklilerin eğitiminde yeterli uygulamalar yapılmaktadır. Özellikle Ontario eyaletinde eğitim çeşitlilik, derinlik, hız ve kapsam bakımından farklılaştırılarak sürdürülmektedir. Programların okullara uyumluluğu kurulan koordinasyon birimleriyle sağlanmaktadır. Yetenek sergiledikleri alanlarda öğretmenlerle çalışma yapan öğrenciler, özel yetenek sergilemedikleri alanlarda normal öğretimlerine devam etmektedirler. Öğretmenlere lisansüstü ve hizmet içi eğitimler verilmekte ve bu sayede özel yetenekliler alanında gerek kurumsal gerekse uygulamalı araştırmalar gerçekleştirilmektedir. Kanada'da akademisyenler, yerel eğitim otoriteleri ve okullar birlikte çalışmaktadır ve özel yeteneklilerin eğitimine ciddi bir mali kaynak ayrılmaktadır (Bilgili, 2004).

Çin'de ise özel yeteneklilerin eğitimi öğrencilerin tabi tutuldukları bir sınavla ortaokul ve lise seviyesinde ayrı bir eğitim aldıkları ve bu konuların çalışıldığı merkezlerde gerçekleştirilmektedir. Seçici eğitime karşı İngiltere, Avusturya, Yeni Zelanda gibi ülkelerde özel yetenekliler için ayrı okul, dernek ve araştırma merkezleri açılmakta toplum ve hükümetlere bu konunun gerekliliği ve yararları hakkında bilgilendirmeler yapılmaktadır. Almanya'daki "gymnasium"lar bir tür yetenek seçimine dayalı okullar olmasına rağmen, spor ve genel yetenekte özellere büyük oranda yer veren ve farklı eğitim uygulayan okullar ve üniversitelerle iş birliği yaparak çalışan ve fonlarını devletten alan bir özel yetenekliler eğitimi merkezi (Bildung und Begabung) de vardır (Akarsu, 2004).

Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'da özel yetenekli öğrenciler için özel eğitim programları ve okullar bulunmaktadır. Bu okulların, özel yetenekli öğrencilere daha ileri seviyede ve zorlu müfredat sunduğu, bireyselleştirilmiş eğitim planlarının ve özel öğretim programlarının kullanıldığı ve ayrıca özel yetenekli öğrencilerin tanınması için çeşitli ölçme araçlarının kullanıldığı bilinmektedir.

2.3. Cumhuriyet Öncesinde, Cumhuriyet Döneminde ve Günümüzde Özel Yeteneklilerin Eğitimi

Enderun mektebi Osmanlı İmparatorluğu zamanında özel yetenekliler eğitimi ile ilgili düzenli çalışmalar yapan dünyadaki ilk eğitim kurumudur. II. Murat tarafından kurulmuştur ama gelişimi Fatih Sultan Mehmet zamanında gerçekleşmiştir. Enderun'daki eğitim, Türk ailelerinin himayesine verilen devşirme çocukların öncesinde hazırlık amaçlı saraya alınması ve başarı gösterenlerin Enderun-ı Hümayun'a alınması şeklinde devam ettirilmekteydi. Enderun'da eğitim gören bireyler başarı durumlarına göre Büyük ve Küçük Oda, Doğancı Odası, Seferli Koğuşu, Kiler Koğuşu, Hazine Odası ve Has Odaya yerleştirilirdi. Bu odaların en yükseği has oda idi. İsmi geçen saraylar; Edirne Sarayı, İbrahim Paşa Sarayı, Galata sarayı ve İskender Çelebi Saraylarıdır. (Akt., Karabulut, 2010).

Türkiye'de özel yeteneklilerin eğitimine; Cumhuriyet döneminde, farklı kurumların açılması, yeni kanunların çıkarılması ve okullarda program değişikliği gibi düzenlemelerle yön vermeye çalışılmıştır. Özel yetenekliler eğitimine dönük bazı uygulamalar şu şekildedir:

- 6660 sayılı Müzik, Resim ve Öteki güzel sanatlarda olağan üstü yetenek gösteren çocukların devletçe eğitilmesini düzenleyen yasanın çıkarılması,
- Ankara Fen Lisesi projesinin hayata geçirilmesi,
- Ankara Rehberlik ve Araştırma merkezinin öncülüğü ile bazı ilkokul ve ortaokullardaki denemeler yapılması,
- Ortaokul ve liselerde devlet parasız yatılılık sınavlarının uygulanması,
- Öğretmen okulları ve yüksek dereceli öteki meslek kuruluşlarına giriş sınavların yapılması,
- 1416 sayılı yasa ile lise ve yükseköğrenimini bitirenlerin devlet hesabına yabancı ülkelerde ileri öğrenim görebilmelerinin sağlanması,
- TÜBİTAK burslarının ve Milli Eğitim Bakanlığının Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü yolu ile verdiği yükseköğrenim burslarının başlatılması,
- Üniversite ve akademilere giriş sınavların uygulanması (Enç, 1979).

Cumhuriyet döneminde devletin himayesinde özel yetenekli çocukların eğitilmesi için 1948 yılında çıkarılan İdil Biret-Suna Kan yasası 1956 yılında yasa kapsamı genişletilerek "6660 Sayılı Müzik ve Plastik Sanatlarda Olağanüstü Yetenek Gösteren Çocuklar Hakkında

Kanun” yürürlüğe girmiştir. Bu kanun halen yürürlüktedir; fakat 1978’den sonra kimsenin yasa kapsamına alınmadığı gözlenmiştir. 1948-1978 arasında dünyaca ünlü 17 sanatçı devlet tarafından yetiştirilmiştir (Enç, 1979).

1964 yılında matematik ve fen alanında özel yetenekli çocukların eğitilmesi için Ankara Fen Lisesi kurulmuş, aynı yıldan itibaren Ankara Rehberlik ve Araştırma Merkezi’nin 5 yıl süre ile bazı ilkokullarda özel sınıf ve türdeş kümeler denemesi olmuştur (Akt., Karabulut, 2010). 1416 sayılı kanun kapsamında özel yetenekli öğrencilerin devlet himayesinde yurtdışında eğitim alması konusunda çalışmalar yürütülmüş, buna paralel olarak Devlet Parasız Yatılı Sınavı, Yüksek Öğrenim ve TÜBİTAK bursları ile öğrencilere yardımcı olunmuştur (Enç,1979).

Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde faaliyet gösteren ve Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim çağındaki çocukların özel veya özel yeteneklerini geliştirerek okul dışı zamanlarını değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır (MEB, 2009). İstanbul Üniversitesi’nin proje ilköğretim okulu olan Ford Otosan Beyazıt İlköğretim Okulu resmi bir okul olarak özel yetenekliler eğitimi vermektedir (Akt., Karabulut, 2010).

Türkiye’de özel yetenekli öğrencilere yönelik eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından belirlenen eğitim politikası ve eğitim programları doğrultusunda yürütülmektedir. Özel yetenekli öğrenciler, zekâ, sanat, spor veya diğer alanlarda özel yeteneklere sahip olan öğrencilerdir. Bu öğrencilerin eğitimlerindeki yardımcı uygulamalar ve programlar olduğu bilinmektedir. Özel yetenekli öğrencilerin seviyelerine göre sınıf atlayabilmeleri, öğrencilerin ilgi ve yetenekleri ile ilgili özelleştirilebilen özel eğitim programları, öğrencilerin kendilerini kanıtlayabilmeleri için yetenek yarışmaları, öğrencilere rehberlik yapabilmeleri için düzenlenen öğretmen eğitimleri yardımcı uygulamalardan bazılarıdır. Yine Türkiye’de birçok ilde bulunan özel yetenekli öğrencilere özel eğitim veren, ileri düzeyde projeler ve aktiviteler için fırsatlar sunan Bilim ve Sanat Merkezleri de bu uygulamalar içerisinde yer almaktadır.

2.4. Özel Yeteneklilerin Eğitimlerinin Önemi

Özel yetenekli bireylerin normal yetenekteki bireylere göre çok daha fazla olan potansiyellerinin ortaya çıkarılması topluma ve insanlığa sağlanacak katkının artırılması demektir. Bu bireylerin aldıkları eğitimler sonucunda bilim teknoloji ve sanat alanlarında gösterdikleri ileri seviyede başarı ülkemize toplumsal ve ekonomik katkılar sağlayacaktır.

Ayrıca özel yetenekli bireylerin sahip oldukları yaratıcılık ve sorun çözme becerileri toplumun karşılaştığı problemlere daha iyi çözüm bulma kapasitesini artırabilir.

Özel vasıflı insan gücü göçü açısından ülkemizin ne ölçüde ve ne yönlerde etkilendiğini ortaya çıkaracak kapsamlı araştırma ve değerlendirmelere ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca A.B.D. ve İngiltere’de olduğu gibi özellikle ve sürekli olarak bu konuya eğilecek ve gerekli önerileri, ilgili ve yetkili mercilere sunacak "İnsan Gücü Komisyonu’na” da ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemizde hâlihazırda Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü bulunmaktadır. Bu kurum, özel yetenekli bireylerin kuramsal temelleri ışığında özel yetenekliler için destek eğitim odaları, Bilim ve Sanat Merkezleri, özel yetenekli bireyler için yayınlar hazırlayarak farklı kurumlarla da iş birliği içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Her kuşaktaki özel yetenekli gençlerimizi vaktinde teşhis ederek gelişmelerine elverişli eğitim olanaklarının, nicelik ve nitelik açısından geliştirilip sağlanması dikkatle planlanmalıdır. Özellikle, yükseköğretim kurum ve olanaklarının bu ihtiyaçları karşılayabilecek yeterliliğe eriştirilebilmesi için; yapı ve personel planlamalarının dikkatle ve uzun vadede yapılması gerekir. Bu yönlerde gerekli tedbirler hızla alınmadığı takdirde ülkenin en değerli doğal kaynağı, kendi bulabildiği yön ve yataklar içinde verimsiz kalma tehlikesiyle yüz yüze kalacaktır. Böyle bir sonuç, öncelikle toplumumuza zarar verecektir (Enç, 1994).

2.5. Bilim ve Sanat Merkezleri

Türkiye’de ilk defa 1993 yılında açılan, günümüzde sayısı 380’nin üzerinde olan ve özel yetenekli öğrencilerin, kendileri gibi bireylerle bir araya gelerek, örgün eğitimlerinin dışında eğitim aldıkları kurumlar, Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM) olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. BİLSEM’lerin ilk uygulaması pilot proje olarak beş ilde (Ankara, İstanbul, İzmir, Bayburt ve Denizli) başlatılmıştır.

Bilim ve Sanat Merkezleri, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı bir özel eğitim kurumudur. Türkiye’deki Bilim ve Sanat Merkezleri, merkez ilçeler ve uzak ilçelerde açılan birden fazla kurumla çalışma yapmaktadır. Örneğin Konya ilinin Akşehir, Beyşehir, Cihanbeyli, Çumra, Ereğli, Ilgın, Karapınar, Karatay, Kulu, Meram, Selçuklu, Seydişehir merkez ve uzak ilçelerinde toplam 12 adet Bilim ve Sanat Merkezi faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinin amacı; İlkokul, ortaokul ve lise çağındaki özel yetenekli öğrencilerin BİLSEM'e ve arkadaşlarına uyumlarını sağladıktan sonra, öğrencilerin bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını ve özel kapasitelerini geliştirerek en üst düzeyde kullanmalarını sağlamaktır. (MEB, 2017). "BİLSEM'lerde özel yetenekli öğrencilerin genel olarak başta Atatürk ilke ve inkılaplarını benimsemelerine; ailesine, vatanına, milletine ve ülkesine karşı görev ve sorumluluklarını bilmelerine, bu sorumlulukları davranış haline getire bilmelerine yönelik bir yetiştirme politikası uygulanmaktadır. Öğrencilerin ülkelerinde, milli, insani, manevi ahlaki ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip; lider, yapıcı, yaratıcı ve ülke kalkınmasına katkıda bulunan bireyler olarak yetiştirilip geliştirilmesi de BİLSEM'lerin genel amaçları arasında yer almaktadır. Bu kurumlarda özel yetenekli öğrencilerin bilimsel davranış ve düşünceler ile estetik değerleri birleştiren, üretken, sorunları çözebilen, kendini gerçekleştirmiş bireyler olarak yetişmelerine katkı sağlanmaktadır. Özel yetenekli öğrencilerin beceri, yetenek ve yaratıcılıklarını erken yaşlarda fark ettirerek bu unsurları en doğru şekilde ve üst düzeyde kullanmalarına destek olunmaktadır. BİLSEM'lerde öğrencilerin yaratıcı düşünce, keşif, icat, sosyal ilişki başarıları, inovasyon, liderlik, iletişim ve sanatsal beceriler kazanmalarının yanı sıra onların özel yetenekleri doğrultusunda bilimsel çalışma disiplinine sahip olarak disiplinler arası düşünme, sorunları çözme ve öngörülmüş ihtiyaçları karşılamalarına dair projeler gerçekleştirmelerine katkı sunulmaktadır." (MEB, 2021).

Özel yetenekli öğrenciler için özel araç-gereçler ile eğitim materyalleri sağlanarak özel eğitim desteği verilmesi amacıyla eğitim odaları düzenlenmiştir. Eğitim odasında öğrencilerin eğitim performansları dikkate alınarak birebir eğitim yapılır. Ancak, gerektiğinde eğitim performansı bakımından aynı seviyede olan öğrencilerle grup eğitimi de yapılmaktadır. Eğitim ve öğretim etkinlikleri öğrencinin örgün eğitim gördüğü saatler dışında hafta içi ve/veya hafta sonu olacak şekilde planlanır. Özgün ürün, proje ve üretimlerin gerçekleşmesi için öğrencilerin yeteneklerine uygun proje tabanlı, disiplinler arası, zenginleştirilmiş, farklılaştırılmış eğitim programı uygulanır ve eğitim etkinlikleri düzenlenir. Eğitim ve öğretim hizmetleri bireysel ve/veya grup eğitimi şeklinde yürütülür. Eğitim ve öğretim etkinlikleri eğitim ve öğretim yılı içerisinde bakanlıkça hazırlanan ortak yıllık çalışma takvimine göre yürütülür. Ayrıca yarıyıl ve yaz tatillerinde yaz okulu, kış okulu ve öğrenci kampları düzenlenebilir. Eğitim ve öğretim yılı içindeki her dönem sonunda BİLSEM müdürlüğünce hazırlanacak değerlendirme raporları bakanlığa gönderilir. Kayıtlı öğrenciler; uyum, destek eğitimi, bireysel yetenekleri fark ettirme, özel yetenekleri geliştirme, proje üretimi ve yönetimi programlarına alınırlar. Eğitim ve öğretim

etkinlikleri BİLSEM program uygulama esaslarına göre uygulanır. Tarihî mekân, müze, sanayi tesisi, üniversite, festival, fuar ve yakın çevre ziyaretleri, konferans, dinleti, konser, sergi, imza günü etkinliklerine katılım ile kurum içi ve dışı bilimsel, kültürel, sanatsal ve sosyal faaliyetlerin tamamı eğitim ve öğretim etkinlikleri kapsamında değerlendirilir (MEB, 2017).

2.6. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Müzik Dersi

Türkiye’de özel yetenekli bireylerin destek eğitimi aldığı Bilim ve Sanat Merkezlerine genel zihinsel, resim ve müzik olmak üzere üç farklı alanda öğrenci kabulü yapılmaktadır. Bu yetenek alanları zihinsel yetenek, müzik yetenek ve resim yetenek, olarak adlandırılmaktadır. Örgün eğitimlerine devam eden öğrenciler özel yetenek alanlarında, ilköğretimin ilk yıllarından itibaren sınıf öğretmenleri tarafından fark edildiği takdirde BİLSEM öğrenci seçiminin ilk basamağı olan grup tarama testine yönlendirilirler. Grup tarama testinin uygulanış şekli ve içeriği zaman içerisinde değişiklik gösterebilmektedir. Grup tarama testinde başarı gösteren öğrenciler zihinsel yetenek alanında yönlendirilmişlerse belirlenen takvim içerisinde randevu oluşturularak BİLSEM öğrenci seçiminin ikinci basamağı olan bireysel değerlendirme tanılama sürecine yönlendirilirler. Bireysel değerlendirme, alanında uzman kişilerin uluslararası geçerliliği bulunan zekâ testinin uygulanması ile gerçekleştirilir. Eğitim almış formatörler tarafından uygulanan zekâ testinin sonuçları değerlendirilir ve zekâ puanı 130 ve üzeri olan öğrenciler özel yetenekli olarak kabul edilerek kurum kayıtları gerçekleştirilir. Kurum kaydı gerçekleşen zihinsel yetenek alanındaki seçilmiş öğrenciler sırasıyla uyum, destek, bireysel yetenekleri fark etme (BYF), özel yetenekleri geliştirme (ÖYG) ve proje eğitim alanlarında örgün eğitimlerinin dışındaki zamanlarda destek eğitimi alırlar. Tanılamanın ilk basamağı grup tarama değerlendirme testinde başarı göstermiş, müzik ve resim yetenek alanında yönlendirilmiş öğrenciler ise; yine belirlenen takvim içerisinde randevu oluşturularak BİLSEM öğrenci seçiminin ikinci basamağı bireysel değerlendirme sürecine yönlendirilirler. Müzik ve resim alanındaki bireysel değerlendirme süreci alanında uzman kişilerle kurulan seçme komisyonu tarafından gerçekleştirilir. Bireysel değerlendirme sürecinde başarı gösteren öğrencilerin kurum kayıtları gerçekleştirilir ve örgün eğitimlerin dışında eğitim planlamaları yapılır. Resim ve müzik alanı öğrencileri zihinsel yetenek alanı öğrencilerinden farklı olarak uyum, özel yetenekleri geliştirme ve proje eğitim basamaklarında destek eğitimi alırlar.

Türkiye’de müzik eğitimi türleri, birbirleriyle ortak ve farklı yönleriyle, kullanılan araçlara, yöntemlere, içerik ve yaklaşımlara göre genel, mesleki (profesyonel) ve özengen (amatör) müzik eğitimi olarak üç ana başlıkta tarif edilmektedir. (Uçan, 1997, s. 30). Genel

müzik eğitimi, örgün olmayan, yarı örgün ve örgün biçimlerinde gerçekleşir. Örgün olarak gerçekleşen genel müzik eğitimi düzenlidir, planlıdır ve bir yöntemi vardır. Genellikle okullarda veya okul niteliğindeki yer ya da kurumlarda yapılır. Kanunlar, yönetmelikler, tüzükler veya yönergelerle, belirlenen kurallara uygun olarak tasarlanır ve belirli bir plana veya programa bağlı kalınır (Uçan, 2001).

Türkiye’de Bilim ve Sanat Merkezleri, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne bağlı olarak çalışan, Milli Eğitim Bakanlığı Bilim Ve Sanat Merkezleri Yönergesindeki kurallara göre yönetilen okul niteliği taşıyan bir kurumdur. Müzik eğitimi, bakanlık tarafından sınavla seçilmiş alanında uzman öğretmenlerce verilir. Örgün eğitim kurumlarından farklı olarak BİLSEM’lerin kendine özel bir müfredat programı vardır. Bu programın yanında her öğrenci için bireyselleştirilmiş eğitim programı da kullanılmaktadır. T.C. MEB. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı BİLSEM müzik yetenek alanı çok aşamalı modüler öğretim programı çerçevesinde yer alan modüller şu şekilde belirtilmiştir; Temel Müzik Bilgisi I-II, Müziksel İşitme Okuma ve Yazma I-II-III-IV-V, Ses Eğitimi I-II-III-IV-V, Müziksel Yaratıcılık I-II-III-IV-V, Müzik Tarihi ve Kültürü I-II, Müzik Teorisi I-II-III, Bilişim Destekli Müzik I-II, Bilimsel Araştırma Yöntem ve Teknikleri, Proje Hazırlama (Laçın-Demir, 2023).

Türkiye’ de Bilim ve Sanat Merkezleri Millî Eğitim Bakanlığı, Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından hazırlanan yönergelerle yönetilmektedir. Hazırlanan bu yönerge bölümler halinde hazırlanmıştır ve kurum işleyişi ile ilgili her konu belirtilmiştir. 2015 yılı öncesi yönergeler incelendiğinde kurum içindeki müzik derslerinin, müzik ve spor birimi tarafından yürütüldüğü görülmektedir. Aynı dönemlerde müzik alanı için ayrıca öğrenci tanılmasının yapılmadığı, tanılan öğrencilerin sadece zihinsel yetenek alanından olduğu, müzik eğitiminin de süreç içinde seçilen müziğe yetenekli zihinsel yetenek alanından öğrencilere verildiği görülmektedir (MEB, 2007). 2015 yılı sonrası yönergelerin incelenmesinde ise müzik alanından ayrıca tanılama yapılmasına ihtiyaç duyulduğu ve müzik eğitiminin alanda seçilen öğrencilere verildiği görülmektedir. 2015 yılı ve sonrasında zihinsel yetenek alanından müzik dersi almak öğrencilerin açılan müzik atölyelerinde ders alabildikleri görülmektedir (MEB, 2017).

2.7. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Çalgı Eğitimi ve Öğretimi

“Çalgı eğitimi, bir çalgının çalınabilmesinde uygulanan, yöntemler bütünüdür. Bireysel olarak yapılan çalgı eğitiminde öğrencilere, çalgısını doğru bir teknikle çalma, çalışma süresini

verimi artıracak şekilde ayarlama, müzik kültürlerini çalgısı yoluyla en iyi şekilde kavratma ve müzikal becerilerini artırmaya yönelik çalışmalar, çalgı eğitiminin başlıca amaçlarıdır. Çalgı öğretimi ise; öğretim tanımından yola çıkılarak, öğrencilerin çalgı çalabilme davranışları kazanabilmesi için düzenlenen planlı etkinlikler süreci veya çalgı eğitiminin okulda ya da sınıf ortamında planlı ve programlı bir biçimde yürütülen kısmı şeklinde tanımlanabilir” (Parasız, 2009, s. 19). BİLSEM’lerde birçok alanda eğitim gören çocuklar aynı zamanda müzik eğitimi de almaktadır. Müzik, BİLSEM’lerde eğitim alan çocuklardan birçoğunun sosyal yaşantıları içerisinde yer almaktadır. Müzik alanında tanınan özel yetenekli öğrencilere hazırlanan bir çerçeve plan dâhilinde genel müzik eğitimi verilmektedir. Hazırlanan çerçeve planda çalgı eğitiminin olmadığı görülmektedir. Fakat BİLSEM’lerde görev yapan, çalgı eğitiminin gerekliliği ve önemini benimsemiş birçok müzik öğretmeni, özverili bir şekilde öğrencilerin hazır bulunuşluk ya da isteklerine göre birçok çalgının eğitimini vermektedir. Akbal (2019) BİLSEM’lerdeki en büyük sorunun eğitim programı ve örnek çerçeve planı olduğunu; çalgı, koro ve orkestra gibi diğer derslerin de ilgili programın içerisine dahil edilmesi gerektiğini, ayrıca ortak bir paydada ders yapılabilmesi ve çocukların gelişim ve başarısının artırılması için bu konudaki karışıklıkların engellenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Karagün (2022) de bu kurumlarda uygulamada var olan ama resmi olarak var olmayan çalgı eğitiminin, resmi olarak programa dâhil edilmesine dair yönergeler ve çalgı eğitimi için farklı seviyelerde müfredatlar hazırlanması gerektiğine değinmiştir. Kılıç (2021)’a göre ise kurumdaki müzik eğitiminin yanlış tanıtılması ve öğrencilerden beklenenlerin tam anlatılamaması eğitim sürecinde aksaklıklara ve yanlış anlaşılmalara sebep olmaktadır. Çocukların çalgı merkezli bir müzik eğitiminden çok müzik kültürü ve felsefesi kazanmaları gerektiği; alana araştırmacı bakış açısı ile inovatif katkılar sağlamaları gerektiğine dair eğitim programları hazırlanmalıdır.

Yukarıdaki bilgiler ışığında Bilim ve Sanat Merkezlerinde müzik dersi çatısı altında çeşitli çalgılara yönelik eğitim verildiği, fakat bu sürecin belirli bir plan-program altında yapılmadığı anlaşılmaktadır. Günümüzde müziğe karşı ilgi duyan bireyler için popüler olmuş çeşitli çalgıların bulunduğu bilinmektedir. BİLSEM’lerde de yaygın olarak eğitimi verilen çalgılar piyano, keman, gitar, flüt, bağlama olarak sıralanabilir. Gerek maliyeti gerekse taşıma kolaylığı ve birçok müzik türünde kullanılabilmesi açısından keman bu çalgılar arasında sıklıkla tercih edilmektedir. Dolayısıyla her çalgının eğitiminde olduğu gibi keman eğitiminde de dikkat edilmesi gereken ilkeler büyük önem taşımaktadır.

2.8. Keman Eğitimi

Uslu (2012)'ya göre “keman yaylı çalgılar ailesinde yer alan ve çalgı eğitiminin yapıldığı birçok kurumda yaygın olarak öğretilen bir çalgıdır”. Tokatlı ve Mustul (2021) “Kemanın son yıllarda, taşıma kolaylığı, başlangıç aşamasında çok maliyetli olmaması ve kendine farklı kültür ve coğrafyalarda yer bulmuş her tür müziğe elverişli evrensel bir çalgı olması sebebiyle sıkça tercih edilen bir çalgı olduğunu belirtmiştir”. Keman eğitiminin başlangıç aşamasında bireylerde aranan bazı özellikler olduğu bilinmektedir. Uzun ve sabır gerektiren bu eğitim süreci öncesinde keman çalmak isteyen kişilerin gerek fiziksel gerekse işitsel yeterliliklerinin tespit edilmesi eğitim sürecinin niteliği açısından önem taşımaktadır. Bu eğitim ve öğretimin etkili, başarılı ve kalıcı olabilmesi birtakım ilkelere bağlı olmayı gerektirir (Yağışan, 2008, s. 7). Büyükaksoy (1997), keman öğretimine ilişkin davranış ilkelerine değinmiş, öğretmen öğrenci özelliklerine göre eğitim sürecini şekillendirmesi gerektiğini ifade etmiştir. Ayrıca kemanın çalınmasına ilişkin birçok davranış şekli iyi tanımlanmalı, açıklanmalı, gösterilmeli ve öğrencinin algılayıp becerebilme yeteneğine uygun olmalıdır.

Keman eğitimi, bireylere önceden belirlenmiş amaçlar ve materyaller kapsamında bireysel yetenekler temel alınarak beceri, bilgi, tutum kazandırılan bir süreçtir (Çaydere, 2017). Başlangıç aşamasından itibaren keman eğitiminin amaçladığı temel bilgi ve beceriler arasında, doğru duruş, çalgıyı doğru tutuş, temiz ses üretebilme, çalgının yapı ve özelliklerini bilme, belli düzeydeki etüt ve eserleri seslendirebilme vb. birtakım konular bulunmaktadır (Uslu, 2012, s. 2). “Keman, (nadiren kullanılan “teli parmakla çekme” veya “yay çubuğunu tellere vurma” gibi bazı özel çalma tekniklerini saymazsak) yay kıllarının tellere sürtülmesi ve bu sayede tellerin titreşim oluşturması sonucunda ses veren bir çalgıdır” (Mustul, 2017, s. 30). Dolayısıyla keman çalmada doğru el ve kol hareketleri büyük önem taşımaktadır.

Keman eğitiminde temel davranışların kazandırılmasından sonra, etüt, eser vb. yapıtların seslendirilmesinde yay tekniklerinin önemli bir yerinin olduğu bilinmektedir (Dalkıran 2006). Tarkum (2006) keman öğretimi sürecinde en önemli konulardan birinin entonasyon olduğunu, bu süreçte karşılaşılan sorunların aşılmasıyla önemli bir problemin ortadan kalkmış olacağını, aksi halde keman öğretiminin başarıyla gerçekleşmeyeceğini ifade etmiştir. Bu sebeple keman eğitimi sürecinde entonasyon konusuna olumlu ve olumsuz yönde etki eden faktörler dikkate alınmalıdır. Örneğin entonasyonu olumlu yönde etkileyen faktörlerden biri keman çalışmalarının çalgı eşlikli yapılmasıdır. Coşkuner (2016)'e göre müzik eğitiminde eşlikli çalışma yapmak çok önemlidir. Eğitim sürecinde öğrencilerin çalgı

öğrenmesi ve müziği hayatlarına dâhil ederek müzikal benliklerinin gelişebilmesi eşlikli çalışma uygulamalarıyla doğru orantılıdır. Eğitiminin başlarındaki bir öğrenciyi ilk alıştırılmalarından itibaren bir eşlikçiyle çalıştırmak, öğrencinin belli bir tempoyla çalmasını sağlayacaktır. Yay kısımlara bölme alıştırılmaları esnasında yapılan eşlikler, bu alıştırılmaların kolay anlaşılıp uygulanmasına yardımcı olur. Yapılan piyano eşlikleri ise öğrencinin ton içinde kalarak çalmasını ve dinleyerek çalacağı için de entonasyon problemlerini azalmasını sağlayacaktır. Eğitimlerinin başlarında birçok teknik konuya odaklanan öğrenciler, ürettikleri seslerin temizliğine yeterli önemi gösterememektedir. Böylelikle seslerin temizliğinden emin olmayan öğrenciler çoğu zaman bu seslerin doğru olduğunu sanmaktadır. Piyano eşliği ile çalışılan bir eserde ise öğrenci piyanoyu dinleyerek çalacağı için ürettiği sesin ne kadar doğru ne kadar yanlış olduğunu tespit edebilecektir. Ayrıca keman eğitimi etkileyebilecek diğer faktörlerin de bilincinde olmakta yarar vardır. Keman eğitiminin nitelikli şekilde yapılmasında öğrenci, öğretmen, program, ortam, işleyiş ve uygulamalar açısından eğitim koşullarının yüksek kalitede hazırlanması ve sağlanması gerekmektedir (Uslu, 2012, s. 2).

2.9. Bilim ve Sanat Merkezlerinde Keman Eğitimi

Bilim ve Sanat Merkezleri müzik eğitiminde, hazırlanan çerçeve programların içerisinde yer almamasına rağmen, öğrenciler tarafından benimsenen popülerliği yüksek birçok çalgının dersi, özverili müzik öğretmenlerince verilmektedir. Türkiye’de keman eğitimi; Konservatuarlar, Güzel Sanatlar Fakültelerinin Müzik bölümleri, Eğitim Fakültelerinin Müzik Öğretmenliği Bölümleri ve Güzel Sanatlar Liselerinin yanı sıra, Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan Bilim ve Sanat Merkezlerinde de verilmektedir. Ayrıca özengen /amatör müzik eğitimi veren dersaneler, halk eğitim merkezleri, dernekler ve belediye konservatuarlarında da keman eğitimi verilmektedir.

Özel yetenekli öğrenciler, sahip oldukları doğuştan gelen potansiyel ile BİLSEM’lere kayıt yaptırmadan önce de hayatlarına müzik eğitimini ve beraberinde çalgı eğitimini dâhil etmiş olabilmektedir. BİLSEM öncesinde keman dersleri almış öğrenciler olduğu gibi hiç keman dersi almayan öğrencilerle de karşılaşmaktadır. Dolayısıyla özel yetenekli öğrenciler BİLSEM’lerdeki keman derslerini hazır bulunuşluk ya da çalgıya duyulan isteğe göre talep etmektedir. Müzik öğretmenleri ise öğrencilerin bu taleplerini, alanı keman olmasa da rehberlik yaparak karşılamaktadır. Aynı rehberlik durumu diğer çalgı derslerinde de görülebilmektedir. Mustul (2017)’a göre öğretmenlik mesleğinin her alanında olduğu gibi, nitelikli bir keman öğretmeni olabilmek için kişisel ve mesleki niteliklerin tümüne sahip olmak gereklidir. Etkili

bir keman öğretmeni, öğrenciyle iyi ilişkiler kuran, kemana sevdiren, dersini istekli ve canlı işleyen, dersini ilginç hale getiren, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde tutan, eleştirilere açık olan, öğrencilerine kırıncı eleştiriler yapmayan, öğrencilerin başarılarını destekleyen, yaratıcılığa özendiren, öğrenciye karşı oluşan beklentilerinde dikkatli davranan, öğrenciye güven veren ve kendine güvenen öğretmendir (Şendurur, 2001, s. 152; Akt., Mustul, 2017). Bu durum BİLSEM’lerde verilen keman eğitiminde de farklı değildir.

2.10. İlgili Araştırmalar

Laçın-Demir (2023) “Müzik Alanında Özel Yetenekli Öğrencilerin BİLSEM Eğitim Süreci” adlı araştırma makalesinde Bilim Ve Sanat Merkezlerinin sayısında 2022 yılından itibaren artış gözlendiği, BİLSEM öğrencilerinin genel yetenek, resim ve müzik alanlarında eğitim aldıkları, uyum, destek, özel yetenekleri geliştirme, bireysel yetenekleri fark etme ve proje alanlarında eğitimlerin olduğu, uygulamalı sınavda bireye; ses işitme, ezgi tekrarı, ritm tekrarı, söyleme ve aktarım, müzikal farkındalık alanlarına yönelik soruların sorulduğu, müzik yetenek değerlendirmesini başarıyla geçen bireylere T.C. MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Özel Yeteneklilerin Geliştirilmesi Daire Başkanlığı tarafından hazırlanan ve BİLSEM müzik yetenek alanı çok aşamalı modüler öğretim programı çerçevesinde yer alan modüller kapsamında eğitim verdikleri sonuçlarına ulaşmıştır. Ayrıca bu çalışmada özel yetenekli bireylerin keşfedilmesi ve sahip oldukları yetenekleri doğrultusunda iyi bir eğitim almaları için öneriler sunulmaktadır.

Karagün (2022) “BİLSEM’de Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Özel Yetenekli Çocukların Çalgı Eğitimine Yönelik Görüşleri” adlı çalışmasından elde ettiği verileri nitel olarak analiz edip yorumlanmıştır. Sonuç olarak BİLSEM’de müzik dersleri kapsamında müfredatta resmi olarak yer almasa da çalgı derslerinin uygulandığı, katılımcıların müzik ders saatlerinin bir kısmını kendi inisiyatiflerine göre çalgı derslerine ayırdığı, bazı BİLSEM’lerde çalgı dersleri için şartların oldukça uygun olduğu fakat bazılarında çalgı dersliği, gerekli çalgılar ve çalgı öğretmeni sayılarında yetersizlikler olduğu, çalgı derslerine yönelik müfredatın olmamasının öğretmenlere öğrenci bazında eğitimin kişiselleştirilmesi adına esneklik ve avantajlar sağladığı fakat uygulamada zaten yer alan çalgı derslerinin resmi olarak da kabul edilip uzmanlar tarafından esnetilebilir bir müfredat hazırlanmasının eğitimde birliği sağlayabileceği ve verimliliği arttırabileceği görülmüştür.

Çetin (2022) “BİLSEM’lerde Müzik Teknolojileri Altyapı Durumu ve Müzik Öğretmenlerinin Beklentileri” adlı çalışmasının bulgularına göre; çalışma grubu kapsamındaki

79 BİLSEM'den 21'i ses kayıt teknolojileri altyapısına sahiptir. Az sayıda öğretmenin teknoloji eğitimi aldığı ve aldıkları eğitimlerin sayıca az olduğu tespit edilmiştir. Teknoloji eğitiminin içerik olarak orta düzeyde yararlı ve yeterli görüldüğü anlaşılmıştır. Bununla birlikte öğretmenlerin çoğunun ses kayıt teknolojilerine yüksek düzeyde ilgi gösterdikleri, öğretmenlerin teknoloji alanındaki eğitimlerinin lisans düzeyinde olması gerektiği, öğretmenlerin hizmet içi eğitim programları ile eğitim almak istedikleri ve BİLSEM'lerde ses kayıt stüdyolarının kurulması gerektiğini ifade ettikleri sonuçlarına da ulaşılmıştır.

Kılıç (2021) yaptığı araştırmada, BİLSEM'lerde verilen eğitimin genel yetenek ve sanat yetenek alanlarında olduğunu belirterek verilen eğitimin kalitesinin artırılması ve aksayan yönlerinin tespiti için yönetici görüşlerine başvurmuştur. Araştırma sonucunda, görüşlerine başvurulana yöneticilere göre BİLSEM'lerde verilen müzik eğitiminin, özel yetenekli çocuklara göre yetersiz kaldığı, müzik eğitiminin hedefinin belirsiz oluşunun, eğitim sürecin yönetilmesini zorlaştırdığı sonucuna varmış ve müzik alanında özel yetenekli çocukları yetiştirebilecek uzman eğitimcilerin olmayışının da bir sorun olduğunu ifade etmiştir.

Dereli (2021) "Türk Din Mûsikîsi Eğitiminin Özel Yetenekli Öğrenciler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi" adlı çalışmasında Ankara genelinde özel yetenekli öğrencilere eğitim veren Bilim ve Sanat Merkezlerinde 8-18 yaş aralığında eğitim alan toplam 305 öğrenci, çalışmanın kontrol grubunu oluşturmuştur. "Türk din mûsikîsi eğitimleri alan öğrencilerde duygusal zekâyı arttırırken, aynı öğrencilerde sınav kaygısı ve algılanan stres düzeylerini genel bazda olumlu ya da olumsuz yönde etkilemediği" aksine "bazı sınıf düzeylerinde ve algılanan stresi düşürme ile duygusal zekâ düzeyini arttırmada daha etkili olabileceği" sonucuna ulaşılmıştır.

Arslan Kaya (2019) yaptığı araştırmada, Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğrencilerin müzik dersinde karşılaştıkları problemler ile müzik dersine yönelik tutumlarını çeşitli değişkenlere göre incelemiş ve değerlendirmiştir. Araştırmanın sonucuna göre BİLSEM ve normal okullardaki müzik dersi konularının birbirinden farklılık gösterdiği, BİLSEM'lerde müzik dersinin ve enstrüman eğitiminin daha detaylı öğrenildiği, sınıfların fiziki şartlarının yeterli olduğu, öğrencilerin enstrüman çalma ve öğrenmede herhangi bir güçlük çekmediği tespit edilmiştir.

Akbal (2019) "Bilim ve Sanat Merkezlerinde Uygulanan Keman Eğitimi" adlı çalışmasında, keman dersi veren öğretmen özelliklerine, uygulanan yöntemlere, kaynaklara ve

programa yer vermiştir. Araştırma sonunda keman dersinde kullanılan öğretim yöntemlerinin, gösterip yaptırma, meşk usulü, Suzuki, Dalcroz, Kodaly, Orff, Drama olduğu tespit edilmiştir. Kullanılan materyallerin ise; Ömercan, Suzuki, Mazas, H.Sitt, Kodaly, Okul Şarkıları, Türküler, Tekerlemeler, Güzel Sanatlar Liseleri kitapları, düzenlemeler ve kendi parçalarının olduğu tespit edilmiştir. Özel Öğretim Genel Müdürlüğünün kazanımları ile hazırlanan müzik öğretim programının uyuşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Böke (2019) “Müzik Alanında Özel Yetenekli Çocukların Müziksel Geçmişlerinin Bilim ve Sanat Merkezlerini Tercih Süreçlerine Etkisi” adlı çalışmasında, nitel yöntem ve genel tarama modeli kullanmıştır. BİLSEM’ de eğitim almakta olan özel yetenek müzik alanı öğrencilerinin büyük çoğunluğunun ailelerinin müzikal yaşantıları dolayısıyla BİLSEM’ i tercih ettikleri, Öğrencilerin tümünün BİLSEM’ e gelmeden önce müzikal bir yaşantıya sahip oldukları müzik geçmişlerinin öğrencilerin BİLSEM’ i tercih etmelerine etki eden önemli bir faktör olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Maba (2019) “Özel Yetenekli Öğrencilere Yönelik Geliştirilen Bilgisayar Destekli Müzik Öğretim Programının Öğrencilerin Müziksel Yaratıcılığına Etkisinin İncelenmesi” adlı çalışmasında, bilgisayar destekli müzik öğretim programının özel yetenekli çocukların müziksel anlamda yaratıcı ürün geliştirmelerinde anlamlı düzeyde etkili olduğu, bu etkililiğin kalıcı olduğu, öğrencilerin ve ebeveynlerin eğitimin etkisi ve içeriği konusunda olumlu görüşlere sahip olduğu tespit edilmiştir.

Satır (2018) “Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri” adlı çalışmasında, katılımcıların kurumlarında en çok piyano eğitimi verdikleri, kurumda kadrolu olarak çalıştıkları, özel yetenekli çocuklara yönelik eğitim almış oldukları, çoğunun BİLSEM’lerdeki eğitimle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını tespit etmiş, ayrıca öğrenciler ile ilgili, grup çalışmalarındaki çalgı eğitiminin zorluğu, ilgi, motivasyon, devamsızlık, bireysel farklılıklar, kurumla ilgili yönerge, plan, içerik, kaynak-materyal, çalışma saatleri, ders programı, derslikler, aileler ile ilgili olarak ise, velilerin BİLSEM’i kurs gibi görmesi, özel yetenekli öğrencilerin eğitiminde bilgi eksikliği konularında problem yaşandığı sonucuna ulaşmıştır.

Ceylan (2014) Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 5. 6. 7. ve 8. Sınıf öğrencilerinin müzik dersine ilişkin tutumlarını incelemiştir. Ceylan yaptığı bu çalışmaya dâhil

olan öğrencilerin müzik derslerine karşı tutumlarının olumlu düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Maba (2014) “Türkiye’de Müzik Alanında Potansiyel Üstün Yetenekli Bireylerin Eğitimlerinin İncelenmesi” adlı çalışmasında ülkemizde özel yeteneklilerin müzik eğitimlerinin sadece BİLSEM’lerde yapıldığı, bu kurumlara seçilen eğitimcilerin bazı özel şartlar sonucu alındıkları, bu kurumların eğitim programlarının genel bir çerçeveye sahip olduğu ve bu durumun verilen eğitimde standart oluşturulamaması sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yavuzıılmaz (2012) “Bilim ve Sanat Merkezlerine Devam Eden 7-11 yaş Üstün Yetenekli Çocuklara Verilecek Sanat Eğitiminin Niteliği” adlı çalışmasında öğrencilerin ihtiyaçları, öğrenme yöntemleri ve eğitimin yeterliliği konularına değinmiştir. Araştırma sonucuna göre BİLSEM’ler ve öğretmenler öğrenci ihtiyaçlarını karşılayabilecek kadar donanımlıdır. Kapsamlı düşünme yöntemi, beyin fırtınası, (A. Osborn) grup çalışması, drama ve müzikle eğitim teknikleri, kuluçka yöntemi, not alma yöntemi, sentez yöntemi, görsel incelemeler BİLSEM’lerde uygulanan güncel sanat eğitimi yöntemleridir. Öğrencilere uygulanan anket sonuçlarına göre öğrenciler; almış oldukları eğitimin günlük yaşamda kendilerine oldukça kolaylık sağladığını, eğitimin seviyelerine uygun olduğunu, ders sürelerinin yeterli olduğunu, derslerin içeriğinin ilgilerini çekecek şekilde düzenlendiğini eğitimin yeterliliği ile ilgili belirtmişlerdir.

Evin (2007) “Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapan Müzik Öğretmenlerinin Özel Müzik Yetenekli Öğrencilerin Tanılamasında Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi” adlı araştırmasının sonucunda; Bilim ve Sanat Merkezi müzik öğretmenlerinin, özel müzik yetenekli öğrencilerin belirlenmesinde önemli bir rolü olduğu sonucuna ulaşmıştır. Aynı çalışmada aday öğrencilerin kurumları ile yeterli iş birliğinin sağlanmadığı, aday öğrencilerin kurumlarına gönderilen gözlem formunun müzik yeteneği yönünden öğrencilerin belirlenmesinde yeterli olmadığı, bireysel incelemelerde özel müzik yetenekli öğrencilerin belirlenmesinde kullanılan yöntemlerde farklılıklar olduğu, aday öğrencilerin yaş ya da sınıf düzeylerine göre belirlenmiş geçerli ve güvenilir ölçme araçlarının kullanılmadığı saptanmıştır.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma problemine bağlı olarak alt problemlerden elde edilen verilerin nasıl ve ne şekilde toplandığına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, genel tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Çalışmada nitel araştırma yönteminden yararlanılmış, verilerin toplanması için yarı yapılandırılmış görüşme formu, verilerin analizinde ise betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Karasar (2017)'a göre; “genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla, evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir”.

Nitel bir araştırmada görüşmeci mülakatın basitçe katılımcıların sorulara yanıt vermesi olmadığını; asıl amacın katılımcıların hikayelerini dinleyerek deneyimlerinin nasıl gerçekleştiğini ve onların bu deneyimlere atfettikleri anlamları keşfetmeye çalışmak olduğunu unutmamalıdır (Roberts, 2020, s. 3,189. Akt., Polat, 2022). BİLSEM’lerde görev yapan müzik öğretmenlerine yarı yapılandırılmış görüşme formu ile açık uçlu sorular yöneltilmiş, alınan cevaplar dikkatlice değerlendirilmiş, cevaplar kategorilere ve temalara ayrılarak tablolar halinde okuyucuya sunulmuştur.

3.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Türkiye’nin farklı coğrafi bölgelerinde eğitim/öğretim faaliyetlerini sürdüren Bilim ve Sanat Merkezleri’nde görev yapmakta olan ve bu kurumlarda keman eğitimi veren 39 müzik öğretmeni oluşturmaktadır.

Tablo 3.1. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan Bilim ve Sanat Merkezleri

Bölge	İl	Kurum Sayısı
İç Anadolu Bölgesi	Eskişehir	2
	Karaman	1
	Konya	3
	Sivas	1
	Çorum	1
	Niğde	1
Marmara Bölgesi	İstanbul	2
	Kırklareli	1
	Sakarya	1
	Tekirdağ	1

	Bursa	2
Karadeniz Bölgesi	Samsun	1
	Sinop	1
	Trabzon	1
	Ordu	1
	Giresun	1
Ege Bölgesi	Denizli	1
	İzmir	1
	Muğla	2
	Manisa	1
Akdeniz Bölgesi	Mersin	1
	Adana	1
	Burdur	2
	Antalya	2
Doğu Anadolu Bölgesi	Erzurum	1
	Van	1
	Bingöl	1
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	Diyarbakır	1
	Gaziantep	2
	Mardin	1
Toplam		39

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

“Nitel araştırma, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı, alguların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik bir sürecin izlendiği araştırma olarak tanımlanabilir” (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu çalışmada da veriler görüşme yöntemi yoluyla toplanmıştır. Görüşmeler uygulanan kuralların katılığına göre yapılmış, yarı yapılmış ve yapılmamış olmak üzere üçe ayrılabilir. Yapılan görüşmede amaç, görüşülen bireylerin verdikleri bilgiler arasındaki paralelliği ve farklılığı saptamak ve buna göre karşılaştırmalar yapmaktır. Yapılandırılmamış tür ise keşfe yönelik bir görüşme süreci gibidir. Bu türde, önceden belirlenmiş herhangi bir soru ve doğal olarak yanıtlara ilişkin bir beklenti yoktur (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Yarı yapılandırılmış görüşmede ise, görüşmeler bu iki uç arasında bir ortamda yapılır (Karasar, 2010, s. 167-168). Bu çalışmada da yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi işe koşulmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırmaya ilişkin veri toplama sürecine, Millî Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Genel Müdürlüğü’nden ilgili araştırma izninin alınmasından sonra başlanmıştır. Araştırmanın örneklem grubunu oluşturan müzik öğretmenleri ile yapılacak görüşmelerde

kullanılan yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması için, uzman kişi görüşü alınarak toplam 15 adet açık uçlu soru araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Görüşme formu uygulanırken, alınacak cevapların gizli tutulacağının bilgisi verilmiş ve gerekli açıklamalar yapılmıştır. Ayrıca çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin sorulara vereceği içten ve dürüst cevapların önemi vurgulanmıştır. Katılımcıların sorulara verdiği cevaplar kendi içinde değerlendirilmek üzere okunmuş ve benzerlik taşıyan cevaplar aynı kategori altında dikkate alınarak sınıflandırılmıştır.

3.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmadan elde edilen veriler betimsel analiz yoluyla çözümlenmiştir. Betimsel analiz, elde edilen verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Betimsel analizin temel amacı, elde edilen özetlenmiş ve yorumlanmış haldeki bulguların okuyucuya sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Yarı yapılandırılmış görüşme yöntemi ile toplanan veriler, belirli temalarda gruplara ayrılarak, elektronik ortama aktarıldıktan sonra aslına sadık kalınarak ve araştırmaya katılan bireylerin söylediklerinden doğrudan alıntılar yapılarak sunulmuştur.

BÖLÜM 4

4. BULGULAR

Bu bölümde, araştırma soruları yoluyla toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve bulgulara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 4.1. Öğretmenlerin eğitim durumu ve eğitimini gördüğü alan çalgısı.

	Mezun Olduğu Mesleki Eğitim Kurumu	Eğitim Durumu	Alan Çalgısı	<i>f</i>
Fakülte	Eğitim Fakültesi	Lisans	Keman	6
			Piyano	1
			Flüt	1
			Gitar	1
		Yüksek Lisans	Keman	7
			Viyola	3
			Bağlama	2
			Viyolonsel	1
		Gitar	1	
		Doktora	-	-
Konservatuvar	Lisans	Keman	2	
		Viyolonsel	2	
		Piyano	1	
	Yüksek Lisans	Keman	6	
		Ney	2	
	Piyano	1		
Doktora	Bağlama	1		
				Toplam= 39

Tablo 4.2. Öğretmenlerin eğitim durumu ve mesleki deneyimi.

	Mezun Olduğu Mesleki Eğitim Kurumu	Eğitim Durumu	BİLSEM'deki Mesleki Deneyim	<i>f</i>	
Fakülte	Eğitim Fakültesi	Lisans	0-5 yıl	5	
			6-10 yıl	3	
			11-15 yıl	1	
			16 yıl ve üzeri	1	
		Yüksek Lisans	0-5 yıl	7	
			6-10 yıl	5	
			11-15 yıl	1	
		Doktora	-	-	
		Konservatuvar	Lisans	0-5 yıl	3
				6-10 yıl	2
Yüksek Lisans	0-5 yıl		5		
	6-10 yıl		5		
Doktora	6-10 yıl		1		
				Toplam= 39	

4.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4.3. Öğretmenlerin teknik konularda yaşadığı problemler.

Kategori	Tema	Kod	f
Teknik Problemler	Sol el-Sol Kol	Bileğin sapa yakınlığı/sapın avuçlanması	14
		Parmakların konumu ve duruşları	11
		Yorulma ağrı	3
		Güçsüzlük	3
		Kolun gövdeye birleştirilmesi	3
		Elin kasılması	3
		Dirseğin dışta kalması	2
	Sağ el-Sağ kol	Yay tutuşu	17
		Çekme itme	11
		Dirsek bilek	4
		Yayın baskısı, kullanımı, konumu ve açısı	3
		Yorulma/kasılma	3
		Eş zamanlama	1
		Kaliteli ses üretememe	1
	Bedensel Kurulum	Yorulma, bedensel ağrı hissetme	11
		Kemanın dik tutulmaması	8
		Yayın bacağa çarpması ve kayması	5
		Geriye doğru eğilme/postür bozukluğu	3
		Rahat bir şekilde çalamama, keyif alamama	2
		Arkaya yaslanma/kuralsız oturma	2
		Sol denge adımı	1
		Oturarak çalışmayı öğrenmeme	1
		Sallanarak tempo tutma	1
		Kemana hâkimiyet kuramama	1
		İcranın kötüleşmesi	1
		Kamburluk	1
		Öğretmenlere Göre Entonasyon Probleminin Sebepleri	Bileğin ve elin yanlış duruşu
Parmakların yanlış konum ve duruşu	9		
Yorulma sebebiyle parmak baskılarının azalması	8		
Uygun olmayan çalgı boyu	3		
Teknik Problem Yaşamayan	Konuyla ilgili bir problem yaşamadım	1	

Tablo 4.3.'e göre öğretmenlerin, keman eğitiminin başlangıç aşamasında ve devam eden eğitim sürecinde her iki elde, her iki kolda, öğrencilerinin keman çalma sırasındaki bedensel kurulumlarında ve entonasyon konusunda teknik problemler yaşadığı görülmektedir. Öğretmenler yaşadıkları problemleri keman çalma sırasında gereken davranışlar bakımından; kemani taşıyamama, yanlış kol, el, bilek ve parmak duruşu, postür bozuklukları, yay tutuşu,

yay itme-çekmede bozukluklar, çirkin ses üretme, yorulma, bedensel ağrı hissetme, güçsüzlük, elin kasılması, dirseğin dışta kalması şekilde tanımlanmışlardır.

Öğretmenler sol elin ve sol kolun davranışlarıyla ilgili olarak en çok bileğin sapa yakınlığı ve sapın avuçlanması ($f=14$), devamında ise parmak konumları ve duruşları ($f=11$) konularında problem yaşamaktadır. Öğrenciler yanlış öğrenme önemsememe ya da farklı sebeplerden bileğin duruşu konumu ile ilgili hatalı davranışlar yapabilmektedir. Bileğin yanlış duruşu parmak hareketlerini de etkilediği düşünüldüğünde öğretmenlerin çoğunlukla belirttiği iki problem tablo 4.3'te karşımıza çıkmaktadır. Sol elin ve sol kolun yanlış davranışlarıyla ilgili diğer problemler, yorulma-ağrı ($f=3$), güçsüzlük ($f=3$), kolun gövdeye birleştirilmesi ($f=3$), elin kasılması ($f=3$), dirseğin dışta kalması ($f=2$) olarak belirtilmiştir.

Öğretmenler sağ el ve sağ kol davranışlarıyla ilgili karşılaştıkları problemler arasında en çok keman çalmada sağ el davranışı olarak tanımladığımız yay tutuşu problemini ($f=17$) belirtilmektedir. Tablonun azalan diğer değerlerine baktığımızda öğretmenlerin belirttiği ikinci sıradaki popüler problemin yay çekme-itme ($f=11$) olduğu görülmektedir. Öğretmenler yay çekme-itme problemini belirtirken, beraberinde dirsek ve bileğin yanlış duruşu ($f=4$), yorulma ($f=3$), yayın baskı konum ve açısının yanlışlığı ($f=3$), problemlerini de tanımlamışlardır. Eş zamanlı hareket edememe, çirkin ses üretme problemlerini de 1'er katılımcı belirtmiştir. Yayın tel üzerindeki hareketleri üretilen seste farklı özellikler duymamızı sağladığından sağ el ve sağ kolun davranışlarından beslenen yay hareketleri keman çalmada önem arz etmektedir.

Tablo 4.3.'e baktığımızda öğretmenlere göre öğrencilerinin keman çalmaya yönelik bedensel kurulumlarında yaşadıkları problemler en çok oturarak çalma sırasında yaşanmaktadır. Öğretmenler oturarak çalmada karşılaştıkları problemleri yorulma/bedensel ağrı hissetme ($f=11$), yayın bacağa çarpması ve açısının değişmesi ($f=5$), rahat çalamama, olarak tanımlamışlardır. 2'şer katılımcının belirttiği kuralsız oturma, keyif alamama ve 1'er katılımcının belirttiği kemana hâkimiyet kuramama, icranın kötüleşmesi ve kamburluk ise diğer problemler arasında yer almaktadır. Bedensel kurulumla yönelik ayakta çalmada oturarak çalmaya göre daha az problem yaşayan öğretmenler ayakta çalmada yaşanan problemlerin tanımlamaları ise kemana dik tutamama ($f=8$), geriye doğru eğilme ($f=3$), sol denge adımı, sallanarak çalma ($f=1$), ve icranın kötüleşmesi ($f=1$) şeklindedir.

Entonasyon ile ilgili problem yaşayan öğretmenler bu durumun sebepleriyle ilgili görüş belirtmişlerdir. Öğretmen görüşlerine göre entonasyon probleminin sebepleri, bileğin ve elin

yanlış duruşu ($f=12$), parmakların konumu ve duruşları ($f=9$), yorulma sebebiyle parmak baskısının azalması ($f=8$), uygun olmayan çalgı boyu ($f=3$) şeklinde belirtilmiştir.

Yaylı sazlar arasında tanımladığımız kemanın çalınması sırasında, her iki el ve her iki kolun koordineli ve eşzamanlı çalışarak doğru davranışları yapabiliyor olması, hangi bedensel kurulumda çalınırsa çalınсын teknik davranışların dikkate alınması ve doğru entonasyon elbette çok önemlidir. Bu davranışların istendik yönde olması için düzenli çalışmalar yapılması gerekmektedir. Keman eğitimi veren öğretmenlerin bu konuda yaşadıkları problemleri gidermek için uyguladıkları yöntemler Tablo 4.4'te verilmiştir.

Tablo 4.4. Öğretmenlerin teknik problemlerin giderilmesi için uyguladıkları yöntemler.

Kategori	Tema	Kullanılan Yöntemler	f
Teknik Problemler	Sol el-Sol Kol	Etüt çalıştırma	14
		Yardımcı araç kullandırma	12
		Ayna karşısında çalıştırma	10
		Tekrar ve alıştırtma yaptırma	9
		Model olma	3
		Esnetme gevşeme hareketleri yaptırma	3
		Somutlaştırtma	2
		Akran öğretimi	2
	Sağ el-Sağ kol	Düzeltilme, anlatma, gösterme	9
		Ayna karşısında çalıştırma	6
		Alıştırtma/tekrar	6
		Araç gereç kullandırma	3
		Somutlaştırtma	2
		Akran eğitimi	2
	Bedensel Kurulum	Mola verme	5
		Ayna karşısında çalıştırma	3
		Model olma	2
		Vücut egzersizleri yaptırma	2
		Bedensel kurulumun önemini vurgulama	1
		Bedensel kurulumu değiştirme	1
		Çalışma alanının düzenlenmesi	1
		Sehpa yüksekliğinin ayarlanması	1
	Entonasyon	Etiket yapıştırtma	15
		Etüt çalışması yaptırma	8
Solfej yatırma		8	
Eşlik/birlikte çalma		6	
Dinletme		4	
Akort cihazı kullanma		3	
Parmak tutma		1	

Tablo 4.4.'e göre, keman dersini yürüten öğretmenlerin sol el ve sol kol ile ilgili karşılaştıkları teknik problemlerin giderilmesi için kullandıkları yöntemler arasında en çok etüt çalıştırma yer almaktadır ($f=14$). Öğretmenler, öğrencilerin seviyelerine göre etüt çalışması yapmalarının kısa zamanda hedefe ulaşılmanın en etkili yolu olduğunu belirtmişlerdir. Sık başvurulan diğer bir yöntem ise yardımcı araçların kullanımınıdır ($f=12$). Öğretmenler yardımcı araçları, yay hareketlerindeki açı bozukluğunu kontrol altında tutabilmek için yay çekme aparatı, yay tutuşunda küçük parmağın yerini sabitlemek için de silikon parmak aparatı şeklinde tanımlamışlardır. Öğrencilerin kendi kendine yaptıkları çalışmalarda öz kontrolü sağlamada bu tarz yardımcı araçların kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Öz kontrolün sağlanması için faydalı ve öğretmenlerin belirttikleri popüler olan bir başka yöntem ise ayna karşısında çalışmadır ($f=10$). Ayna karşısında çalışmanın öğrencilerin bireysel çalışmaları sırasında yaptıkları hataları fark edebilmeleri açısından önem arz ettiği öğretmenlerce dile getirilmiştir. Öğretmenlerce belirtilen diğer yöntemler, tekrar ve alıştırma yaptırma ($f=9$), model olma ($f=3$), esneme gevşeme hareketleri yaptırma ($f=3$), somutlaştırma ($f=2$), ve akran öğretimi ($f=2$) olarak sıralanmıştır.

Keman diğer çalgılara kıyasla tutuşu zor bir çalgıdır. Kemanın uzun süreli omuzda tutulması öğrenciler için yorulma sebebidir. Doğru tutuşu bozmak istemeyen öğrencilerde güçsüzlük, yorulma, sol kolda ağrı, sol kolun gövdeye yaslanması gibi problemlerden biri ya da birkaçı gözlemlenebilmektedir.

Öğretmenlerin sağ el ve sağ kol davranışlarıyla ilgili yaşadıkları problemleri giderebilmek için kullanılan yöntemin en çok düzeltme anlatma gösterme olduğu görülmektedir ($f=9$). Öğretmenler öğrencilerinde yanlış davranışı gördüklerinde doğru davranışın nasıl olması gerektiğini gösterdiklerini, gerekirse el ya da koldan tutarak düzelttiklerini belirtmişlerdir. Devam eden değerlerde ayna karşısında çalışma ve alıştırma tekrar yaptırma, en çok kullanılan diğer yöntemler arasındadır ($f=6$). Öğretmenler kullandıkları yöntemler arasında yardımcı araç kullanma ($f=3$), somutlaştırma ($f=2$) ve akran eğitimi ($f=2$) de belirtmişlerdir. Bu yöntemler tablo değerlerinde en az değere sahip olsalar da bazı öğrencilerde etkili olabilmektedir. Örneğin akran eğitimi bir anlamda ayna karşısında çalışmayla aynı etkiyi gösterebilir. Ayna karşısında kendini gören öğrenci öz değerlendirme yaparak yanlışını düzeltmeye çalışmaktadır. Akran eğitiminde ise karşısında yanlışını söyleyen-düzelten, doğru davranışı taklit edebileceği arkadaşını görmektedir.

Öğretmenlerin, keman çalmaya yönelik bedensel kurulumun ayakta ya da oturarak olması fark etmeksizin, teknik açıdan farklı problemler yaşadıkları görülmektedir. Keman dersi veren öğretmenler bu problemlerin giderilmesi için en çok mola verme ($f=5$) ve ayna karşısında çalıştırma yöntemini uygulamaktadır ($f=3$). Ayna karşısında çalışma yönteminin öz kontrolü sağlama bakımından önemi bilinmektedir. Mola verme yönteminin özellikle küçük yaşta öğrencilerin yorulma-zorlanma problemleri için etkili olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler yine bedensel kurulumdaki yorulma-zorlanma, güçsüzlük, kemana taşıyamama ve postür bozuklukları gibi problemlerin giderilmesinde etkili bir diğer yöntemin ise vücut egzersizleri olduğunu belirtmişlerdir ($f=2$). Model olma göstererek yaptırma ($f=2$) yönteminin de birlikte çalışma sırasında faydalı olacağı düşünülmektedirler. Öğrencilerine bedensel kurulumun öneminden bahsettiklerini ($f=1$), bedensel kurulumun sık sık değiştirdiklerini ($f=1$), çalışma ortamını düzenlediklerini ($f=1$) ve sehpa boyunu ayarladıklarını da belirtmişlerdir ($f=1$).

Görüşme formundan elde ettiğimiz verilere göre, araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencilerinde entonasyon problemi yaşadığını belirtmiştir. Öğretmenler yaşadıkları entonasyon problemine çözüm olarak en çok perdelerin yerinin tespiti için etiket yapıştırma yöntemini kullanmışlardır ($f=15$). Bunun yanı sıra etüt çalışması ($f=8$), solfej ($f=8$), eşlikli-birlikte çalma ($f=6$) belirtilirken; dinletme ($f=4$), akort cihazı ile kontrol ($f=3$) ve parmak tutma ($f=1$) yöntemini uyguladıklarını belirten katılımcılar bulunmaktadır.

4.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4.5. Öğretmenlerin kullandığı yazılı ve basılı kaynaklar.

Kategori	Tema	Kod	f	
Öğretmenlerin Kullandığı Yöntemler	Keman Eğitiminde Kullanılan Yazılı ve Basılı Kaynaklar	Ömer Can Keman Eğitimi	18	
		Suzuki Violin School Book-1	9	
		Ahmet Saçan	3	
		Hans Sitt Op. 32 100 Studies	2	
		Arthur Seybold Yeni Keman Etütleri	2	
		Sevcik Violin Studies Op.1 Part. 1	2	
		Kreutzer 42 Etüt	2	
		Ergün Çağlar Müzik ve Keman Eğitimi	1	
		Tuğrul Göğüş Keman Öğreniyorum	1	
		Dilber Yıldırım Keman Albümü Seçme Eserler	1	
		Ali Uçan-Edip Günay Çevreden Evrene Keman Eğitimi	1	
		Hazar Alpınar Keman İçin Teknik Çalışmalar	1	
		Mazas 30 Special Studies	1	
		Fiorillo 36 Etüt	1	
		Rode 24 Kapris	1	
		Eta Cohen's Violin Book-1	1	
		Schradieck The School of Violin Technics Book-1	1	
		Yazılı ve Basılı Kaynaklara Ulaşma ve Yaşanılan Problemler	İnternette kolaylıkla bulabiliyorum	15
			Tek başına yeterli değil	12
			Problem yaşamıyorum	10
Repertuar eksikliği	3			
Ekonomik nedenler	3			
Karma kullanım	1			
Meslektaşlarımla yardımlaşıyorum	1			

Öğretmenlere “*keman eğitimi sürecinde hangi yazılı-basılı eğitim öğretim materyallerinden yararlanmaktasınız? Faydalandığınız yazılı-basılı eğitim öğretim materyallerine ulaşmakta zorluk yaşıyor musunuz? Kullandığınız materyallerle ilgi ne gibi problemler yaşamaktasınız?*” soruları sorulduğunda Tablo 4.5.’de görüldüğü üzere öğretmenlerce keman eğitimi sürecinde kullanılan en popüler yazılı basılı eğitim materyali, Ömer Can keman eğitimi metodudur ($f=27$). Katılımcıların tamamı yazılı basılı materyallere ulaşmada problem yaşamadığını belirtmiştir. Bu konuda birçok katılımcı internet ortamında bu kaynakların kolayca bulunabildiği yönünde görüş bildirmiştir. Kullandıkları materyallerle ilgili problem yaşayan öğretmenler bu problemleri sıklıkla metotların tek başlarına yeterli olmadıkları ve repertuar eksikliği şeklinde dile getirmişlerdir. Bu problemlere çözüm olarak ise harmanlayarak metot kullandıklarını ve kendi yazdıkları notaları kullandıklarını belirtmişlerdir.

Öğrt.6. Birden fazla kaynak kullanıyorum. Ömer can, Suzuki, Ergün Çağlar, Dilber Yıldırım, Ahmet Saçan, Tuğrul Göğüş vb. Güncel repertuar eksikliği problemi yaşıyorum. Kendim nota yazıyorum ya da internette buluyorum.

Öğrt.8. Ömer Can keman metodu ve Suzuki kitaplarını kullanıyorum fakat tek başına yeterli bir metot olmamaları en büyük sorun.

Öğrt.35. Yerli yabancı birçok keman metodu, popüler, klasik yerli yabancı keman için düzenlenmiş repertuar kitapları ve PDF formatlı dijital ortamda kaynaklarımız mevcut. Kaynaklarda bir problem yaşamıyorum.

Tablo 4.6. Öğretmenlerin kullandığı eşlik çalgıları ve eşlikli çalmanın olumlu/olumsuz yönleri.

Kategori	Tema	Kod	f
Öğretmenlerin Kullandığı Yöntemler	Keman Derslerinde Kullanılan Eşlik Çalgıları	Piyano	27
		Keman	13
		Gitar	5
		Mandolin	1
		Ritim çalgıları	1
		Bağlama	1
		Klarnet	1
	Eşlikli Çalmanın Olumlu ve Olumsuz Yönleri	Entonasyon problemine yardımcı oluyor	8
		Öğrenciler daha çok keyif alıyorlar	4
		Uyum senkronizasyon problemlerine yardımcı oluyor	3
		Motivasyonu artırıyor	4
		Entonasyon problemi oluyor	3
		Uyum senkronizasyon problemleri oluyor	2
		Ritim problemleri oluyor	2
Öğrencilerde gerginlik oluşuyor	1		

Katılımcılara “ders esnasında öğrencinize keman ile veya herhangi bir çalgı ile eşlik yapıyor musunuz?” Sorusu sorulduğunda katılımcıların birçoğu evet cevabını vermiştir. Tablo 4.6.’a göre katılımcıların en çok piyano ($f=27$), keman ($f=13$) ve gitar ($f=5$) çalgılarını eşlik yapmada tercih ettiklerini göstermektedir. Keman dersi veren öğretmenler süreç içerisinde eşlik yapmanın olumlu etkilerini görmekle birlikte bazı olumsuz etkilerinin de olduğunu belirtmişleridir. Eşlik yapmanın olumlu etkileri öğretmenlerce, entonasyon bozukluklarına fayda sağladığı, öğrencilerin birlikte çalmaktan daha çok keyif aldığı, uyum problemlerinin aza indirildiği ve motivasyonu arttırdığı şeklinde, olumsuz etkileri ise senkronize olamama-ritim problemi ve öğrencide gerginlik oluşması şeklinde tarif edilmektedir.

Öğrt.36. Genellikle birlikte çalmıyorum ben ayrı örnekliyorum ve öğrenciyi ayrı dinliyorum. Birlikte çalmayı destekle uçmaya benzetiyorum destek kalktığı anda yere çakılma ihtimali yüksektir. Bu şekilde çalışılan öğrencinin, tek başına çaldığında başarısızlık duygusu ve içsel motivasyonunda kırılma yaşanabileceği kanaatindeyim.

Öğrt.14. Piyano ve Gitar ile eşlik ediyorum. Senkronize çalmakta zorlanıyorlar genellikle. Gruplar halinde çalmanın verdiği haz gözlerden okunur halde olumlu bir etki yaratıyor.

Tablo 4.7. Öğretmenlerin eser örneklendirmesi için kullandığı çalgılar ve örneklendirme yapılmasının olumlu/olumsuz yönleri.

Kategori	Tema	Kod	f
Öğretmenlerin Kullandığı Yöntemler	Öğretmenin Çalıştırdığı Eseri Örneklendirmek İçin Kullandığı Çalgı	Keman	20
		Piyano	9
		Gitar	3
		Flüt	1
		Klarnet	1
	Çalıştırılan Eserin Çalınmasının Olumlu ve Olumsuz Yönleri	Anlamayı kolaylaştırıyor	3
		Motivasyonu artırıyor	3
		Eserin genel tavrını daha iyi çözüyorlar	3
		Öğrenciler entonasyon problemini daha kısa sürede çözüyor, dinlerken de öğreniyor	2
		Artikülasyon problemlerini gideriyor	1

Öğretmenlerin büyük çoğunluğu, öğrencilerine çalıştırdıkları etüt veya eseri çalmaktadırlar. Bu durumla ilgili herhangi bir olumsuzluk belirtmeyen öğretmenler, çalıştırılan eserin veya etütlerin öğrenciye duyurulmasının, anlamayı ve motivasyonu arttırdığını, eserin genel tavrını çözebilmeyi kolaylaştırdığını, entonasyon ve artikülasyona olumlu etki ettiğini ve öğrencilerin dinlerken daha kolay öğrendiklerini belirtmişlerdir.

Öğrt.16. Kemanla çalışılacak ezgiyi önceden duymak entonasyon sorununun daha kısa sürede ortadan kalkmasını sağlıyor.

Öğrt.20. Her zaman önce ben keman ile çalarım. Olumlu tarafı çocuk duyduğunda da öğreniyor çünkü ben çalarken izleme ve dinleme de yapıyor. İzleyip dinlediği zaman daha kolay öğrenebiliyor.

Öğrt.24. Evet kemanla daha etkili oluyor. Öğrencinin kendine güveni artırıyor. Kendi çalarken eserin ne olduğunu hissediyor

Öğrt.29. Evet öğrencime çalıyorum. Örnek olmak ve parçanın karakterini algılaması açısından yararlı olduğunu düşünüyorum.

Tablo 4.8. Öğretmenlerin kendilerine özgü kullandığı yöntemler.

Kategori	Tema	Kod	f
Öğretmenlerin Kullandığı Yöntemler	Öğretmenlerin Kendilerine Özgü Kullandığı Yöntemler	• Kitaplarda anlatılan genel durumları aşmak için parçadan bütüne gitmek, yardımcı araçlar kullanmak ve yayın bölümleri ile ilgili çalışmalar yapmak.	6
		• Her öğrenciyi ayrı ayrı değerlendirerek durumuna göre kolay farklı eserler vererek isteklendirmek ve doğaçlama yöntemler kullanmak.	5
		• Herhangi bir metoda bağlı kalmayarak kulaktan öğretim ve akran öğretimi yapmak.	5
		• Öğrencileri için çalışma programı hazırlamak, çalışmalarını konusunda fikir ve destek vermek.	3
		• Video çekip göndermelerini istemek, videolu kaynaklar kullanmak.	2
		• Sıklıkla dinleti yaptırmak.	1
		• Analitik ezber yaklaşımı.	1

Keman eğitimi veren öğretmenler öğrenci başarısını artırmak için kendilerine özgü öğretim yöntemleri kullanmaktadırlar. Kullandıkları kendilerine özgü yöntemlerin uygulanışında herhangi bir olumsuzluk yaşamayan öğretmenlerin söyledikleri bazı yöntemler şu şekildedir. Her öğrenciyi ayrı ayrı değerlendirmek, durumuna göre kolay ya da farklı eserler vererek öğrenciyi isteklendirmek, doğaçlama yöntemler kullanmak, kitaplarda anlatılan genel durumları aşmak için parçadan bütüne gitmek, yardımcı araçlar kullanmak ve yayın bölümleri ile ilgili çalışmalar yapmak.

4.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4.9. Öğrenci performansı ile ilgili problemler.

Kategori	Tema	Kod	f
Öğrenci Performansı İle İlgili Problemler	İşitsel ve Fiziksel Özelliklere Sahip Olmama Durumu	Problem yaşamayan öğretmenler	15
		Entonasyon problemi	4
		Ritim problemi	3
		Küçük parmak yapısı	2
		Küçük el yapısı	1
		Kısa boy	1
		Yetersiz kas gelişimi	1
		Güçsüzlük	1
		Duruş bozukluğu	1
		Kamburluk	1
		Herhangi Bir Seviyede Keman Çalarak Gelen Öğrencilerle İlgili Yaşanan Problemler	Teknik problemler
	Bedensel kurulum		12
	Entonasyon problemleri		12
	Teorik bilgi eksikliği		5
	Evrensel doğruların dışında uygulanmış öğretim yöntemleri		4
	Öğrencilerin Mesleki Olarak Keman Eğitimciliği, Keman Sanatçılığı vb. Hedef Belirleme Durumu	Eğitimci/sanatçı olmak isteyen öğrencim yok	33
		Eğitimci/sanatçı olmak isteyen öğrencim var	6
		Hobi olarak çalıyorlar	3
		Farklı alanlarda meslek sahibi olmak istiyorlar	3
		Akademik başarıya odaklanma	3
		Henüz mesleki hedef kararı alacak yaşta değiller	1
Öğrencilerin Ders Dışındaki Çalışma Süreleri	Öğrencilerimin çalışma sürelerini yeterli bulmuyorum	24	
	Örgün eğitimlerinin yoğunluğuna göre farklılık gösteriyor	8	
	Ders dışında hiçbir zaman çalışma yapmıyorlar	7	
Öğrencilerin Keman Çalışmalarını Olumsuz Yönde Etkileyen Durumlar	Okul ödevleri	6	
	Akademik kaygı	4	
	Hobi amaçlı yaklaşım	3	
	Öğrenci küçük yaşta olmaları	3	
Öğrencilerin Derse Yönelik Devamsızlık Sebepleri	Okullarındaki sınav süreci	9	
	Sağlık sorunları	4	
	Ulaşım problemleri	2	
	Çalgısına yeterli çalışmama	1	

BİLSEM’lerde, kuruma kayıt hakkı kazanmadan önce özengen müzik eğitim merkezleri veya benzer şekilde çalgı eğitimi almaya başlamış, önceki aldığı eğitimi devam ettirmek isteyen ya da BİLSEM’deki eğitimi başladıktan sonra ilk defa çalgı eğitimi almak isteyen öğrenciler bulunabilmektedir. Fakat kurum sınavını kazanarak BİLSEM’lerde eğitim alma hakkı kazanmış ve keman eğitimine devam etmek isteyen öğrenciler keman çalabilmeye yönelik gerekli özellikleri taşımadığında eğitim sürecinde bazı açılardan sorunlar doğabilir. Öğretmenlere, öğrencilerinizin keman çalmak için gerekli işitsel ve fiziksel özelliklere sahip

olup olmadıklarıyla ilgili görüşlerini sorduğumuzda, 24 öğretmenin bu durumla problem yaşadığını, 15 öğretmen ise problem yaşamadığını belirtmiştir. Öğrencilerin müziksel işitme becerisine ilişkin öğretmenlerce en çok değinilen problemler, entonasyon problemleri ($f=4$) ritim problemleri ($f=3$) olarak ifade edilmiştir. Katılımcıların bir kısmı, küçük parmak ($f=2$) ve küçük el yapısı ($f=1$), kısa boy ($f=1$), yetersiz kas gelişimi ($f=1$), güçsüzlük ($f=1$), duruş bozukluğu ($f=1$) ve kamburluğu ($f=1$) fiziksel yetersizlik olarak belirtmiştir. Bazı öğretmenler belirtilen tüm bu fiziksel yetersizliklerin keman çalmaya engel olabileceğini söylerken, bazı öğretmenler de keman çalmaya engel olmayacağını söylemektedir.

Öğrt.7. Müziksel işitmesi yetersiz olan öğrencinin keman eğitimine devam etmesi imkânsızdır.

Öğrt.29. Bazı öğrenciler işitme ile ilgili sorun yaşayabiliyor bazılarının da fiziksel özellikleri uygun olmuyor bir şekilde duruma göre çalışmalar yaparak çözemeye çalışıyoruz. İlerleme yavaş oluyor.

Öğrt.35. İşitsel problemlerle karşılaşmam çok nadir. Hatalı sesler geliyor tabii ama öğrenci genellikle bunu düzeltme girişiminde veya farkında. Fakat kamburluk, duruş bozukluğu sağ sol el ve parmaklarda güçsüzlük gibi problemler sık oluyor.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim almaya başlamadan önce farklı kurumlarda keman eğitimi almış öğrenciler yanlış uygulamalar ve yaklaşımlarla karşılaşmış olabilmektedir. Katılımcılara “*Bilim ve Sanat Merkezine herhangi bir seviyede keman çalarak gelen öğrencilerle yaşadığınız problemler nelerdir?*” sorusunu sorduğumuzda büyük bir çoğunluğun konuyla ilgili problem yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Tablo 4.9.’a göre öğretmenler en çok teknik konularda ($f=14$), bedensel kurulumda ($f=12$) ve entonasyon ($f=12$) konusunda problem yaşamaktadır. Öğretmenler teknik konulardaki problemleri sağ el-sağ kol ve sol el-sol kol davranışları olarak tanımlamıştır. Teorik bilgi eksikliği ($f=5$) ve evrensel doğruların dışında uygulanmış öğretim yöntemlerinin kullanılmış olması da ($f=4$) alınan görüşlerden bazılarıdır.

Öğrt.36. Özenen keman eğitimi alan bazı öğrencilerim, duruş tutuşun yanı sıra teknik açıdan eksik ya da hatalı öğrenmeler ile gelebiliyorlar. Bu durumda, çoğu zaman iki öğretmen figürü arasında kalan öğrenci ne yapacağı ile ilgili sıkıntı yaşıyor. Örneğin bir öğrencimin yayın tamamını kullanmaması, dethacé çalınması gereken yayların legato çalınması, iterek çekerek çalmalara ve yay bölümlenmelerine hiç dikkat etmemesi üzerine defalarca düzeltmeye çalışmama rağmen kurs öğretmeni tarafından “şimdilik böyle çalabilirsin” denmesi üzerine arada kalan çocuğun kendisi için nispeten daha kolay bir yolu tercih etmesi üzerine ilerleme kaydedemiyoruz.

Katılımcı öğretmenlerin birçoğu, BİLSEM’lerde keman dersi alan öğrencilerin büyük çoğunluğunun, mesleki olarak vb. hedeflerinin bulunmadığını belirtmiştir ($f=33$). Öğrencilerinin keman eğitimciliği, keman sanatçılığı vb. meslekleri tercih ettiklerini söyleyen öğretmenlerin sayısı oldukça düşüktür ($f=6$). Öğretmenler bu durumun sebeplerini, akademik

başarıya odaklanmış olmak ($f=3$), farklı alanlardaki mesleklere daha çok ilgi duymak ($f=3$) ve hobi amaçlı keman çalmak olarak belirtmişlerdir. Katılımcıların verdiği cevaplarda öğretmenlerin bu konuyla ilgili herhangi bir olumsuzlukla karşılaşmadıkları görülmektedir. Öğretmenler bu yönde mesleki tercihte bulunan öğrencileriyle arşiv paylaşarak, yarışmalara, müzik etkinliklerine ve konserlere yönlendirerek destek vermektedirler.

Öğrt.35. Açıkçası bu yönde ilgi ve kararlılığı sahip bir öğrencim yok. Bilindiği üzere BİLSEM güzel sanatlar fakültesi-lisesi veya devlet konservatuvarı gibi koordine işleyişin ve derslerin olduğu bir kurum değildir.

Öğrt.26. BİLSEM öğrencileri akademik olarak başarılı oldukları için genellikle meslek seçimleri başka alanlarda oluyor.

Ört.1. Henüz meslek olarak karar verecek yaşta değilim ve ben keman sanatçısı olacağım ya da bunu çok istiyorum diyen bir öğrencim olmadı.

Öğrt.6. Güzel sanatlar lisesi ve konservatuvar kazanan öğrencilerim var. Olumsuzluk yaşamadım.

Öğrt.13. İki öğrencim vardı. Bu yıl konservatuvar keman bölümünü kazandılar. Bu öğrencilerin eğitimlerinde olumsuz bir durumla karşılaşmadım.

Öğrt.14. Günümüz çocukları akademik alana odaklanmış olduğundan bu alan hobi kısmında kalmaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu öğrencilerinin ders dışı keman çalışma sürelerini yetersiz bulmaktadır($f=24$). Bazı katılımcılar öğrencilerinin ders dışı çalışma durumlarının, örgün eğitimdeki yoğunluklarına göre farklılık gösterdiğini belirtirken ($f=8$) bazı katılımcılar da öğrencilerinin ders dışında hiçbir zaman çalışma yapmadıklarını ($f=7$) belirtmişlerdir. Çalgı öğrenme uzun bir süreç gerektirir. Öğrenme sürecinde öğrencilerin ders dışında yaptıkları günlük ve düzenli çalışmalar çalgıda istendik yönde ilerleyebilmenin değişmez kuralıdır. BİLSEM öğretmenleri de verdikleri cevaplarda ilerlemenin yavaş ve zor olduğu yönünde görüş bildirmişlerdir.

Katılımcıların birçoğu öğrencilerinin ders dışı çalışmalarının az olmasının sebeplerini, okul derslerinin/ödevlerinin fazlalığı ($f=6$), akademik başarı kaygısı ($f=4$) ve öğrencilerin keman çalmayı hobi amaçlı yaptıkları için önemsemedikleri şeklinde ifade etmişlerdir.

Öğrencilerin devamsızlık durumları/sebepleri ve devamsızlık kaynaklı karşılaşılan problemler katılımcılar tarafından cevaplandırıldığında, elde edilen verilere göre öğretmenlerin büyük çoğunluğu öğrencilerinin devamsızlık yapmadığını belirtmişlerdir. Öğretmenlere göre öğrenciler en çok okullarındaki sınav süreçlerinde ($f=9$), ve sağlık sorunları olduğunda ($f=4$),

ulaşım problemi yaşadıklarında ($f=2$) ve çalgılarına yeteri kadar çalışmadıklarında ($f=1$) devamsızlık yapmaktadır.

4.4. Dördüncü Alt Problem ile İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4.10. Öğretmenlerin kurum çatısı altında yaşadığı problemler.

Kategori	Tema	Kod	f
Öğretmenlerin Kurum Çatısı Altında Yaşadığı Problemler	Fiziki Şartlar	Bireysel çalışma odalarının olmayışı	3
		Çalgı eğitimine elverişli olmayan derslikler	2
		Kuruma ait bina olmayışı	1
		Konser salonu bulunmaması	1
	Eğitim Araçları	Çalgı eksikliği ve kalitesizliği	6
		Araç-gereç eksikliği	5
		Malzeme ödeneğinin azlığı	1
	Eğitim Süreci	Müfredat/işleyiş	5
		Öğretmen eksikliği	2
		Öğrenci sayısının fazla olması	2
Aileler İle İlgili Problemler	Ailelerin BİLSEM eğitimi bilmiyor olmaları	5	

Öğretmenlerin kurum çatısı altında yaşadığı problemler; fiziki şartlar, eğitim araçları, eğitim süreci ve aileler ile ilgili problemler şeklinde gruplandırılmıştır. Öğretmenlerin bu başlıklar altında yaşadıkları sorunların en dikkat çekici olanları bireysel çalışma odalarının olmaması ($f=3$), çalgı eksikliği ve kalitesi ($f=6$), müfredat ve işleyişteki aksaklıklar ($f=5$) ve ailelerin BİLSEM’lerdeki eğitim anlayışına hâkim olmamaları ($f=5$) olarak görülmektedir.

Öğrt.29. Etkili keman eğitimi vermenin en önemli koşulu müfredatta enstrüman eğitimi olmasıdır. Biz inisiyatif olarak bu dersleri yapıyoruz.Eğer programda olursa dersi yürütmek daha farklı olabilir.

Öğrt.34. Şu an kendi binamızda eğitim yapamadığımız için çalışmak için düzgün bir ortamımızın olmayışı en büyük problemimiz. Kurumda keman çalışmak için aynalı küçük odaların olması olumlu yönde katkı sağlayacaktır.

Öğrt.37. Kurumların çatısı altında her alandan eğitmen olamıyor maalesef. Çocuğun keman ve piyano çalmasını isteyen veliler çoğunlukta oluyor genelde. Bu talebi karşılamak üzere görevlendirme öğretmenler çalışabiliyorlar. Keman eğitimi üzerine etkili bir eğitim süreci için BİLSEM öğretmen alımlarında en azından 2.bir öğretmene norm açılma durumunda mevcut öğretmenin alanı dışındaki çalgıların eğitimini veren öğretmenler seçilebilir.

4.5. Beşinci Alt Problem İle İlgili Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4.11. Öğretmenlerin öğrenci velileri ile ilgili yaşadığı problemler.

Kategori	Tema	Kod	f
Öğretmenlerin Öğrenci Velileri İle İlgili Yaşadığı Problemler	Performansa Yönelik Problemler	Öğrencilerin hemen parça/şarkı çalmasını isteme	13
	Akademik Başarı İle İlgili Problemler	Okul ders ve ödevlerine öncelik verme	9
		BİLSEM ders ve etkinliklerini önemsememe	6
		Evde çalışmayı desteklememe	2
	Ekonomik Problemler	Kalitesiz çalgı alma /çalgı temin etmeme	3
	Kurum İşleyişi ile İlgili Problemler	BİLSEM’i kurs gibi görme	11
		Kurum işleyişini bilmeme	5
		Haksız eleştiri ve şikâyette bulunma	4
		Öğrenciyi zamanında derse getirmeme	1

BİLSEM’lerde keman eğitimi veren öğretmenlerin öğrenci velileri ile ilgili yaşadıkları problemler; performansa yönelik problemler, akademik başarıyla ilgili problemler, ekonomik problemler ve kurum işleyişi ile ilgili problemler olarak gruplandırılmıştır.

BİLSEM’lerde eğitim alan öğrenci velileri, BİLSEM’lerin işleyişinin bilincinde olarak ya da olmayarak kurum öğretmenlerinden ve yönetiminden farklı taleplerde bulunabilmektedir. Katılımcılara, “keman eğitimi süresince öğrenci velileri ile ilgili yaşadığınız problemler nelerdir?” Sorusunu sorduğumuzda tablo 4.11.’de oluşan bulgular, yaşanan öğretmen problemlerinin sebeplerinin, BİLSEM’lerin işleyişinin ve beraberinde çalgı eğitiminin bilincinde olmayan ailelerden olduğunu göstermektedir. BİLSEM’lerdeki tüm eğitimler bilinçli ailelerle daha değerli ve motive edici olacağından, aile desteği ve bilinci çok önemlidir. Öğretmenlerin belirttikleri problemlerin en başında keman eğitimi sürecinde çabuk ürün alma olduğu görülmektedir. Tablonun azalan diğer değerlerine bakıldığında ise temin edilen çalgıların kalitesizliği, evde çalışmayı desteklememe, kurum çalışmalarının ve etkinliklerinin önemsenmemesi, akademik başarının ve örgün eğitim faaliyetlerinin önde tutulması sıralanabilir.

BÖLÜM 5

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmada Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman derslerini yürüten öğretmenlerin karşılaştıkları problemler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümün içeriğinde, araştırmada kullanılan görüşme formunun bulgularından elde edilen sonuçların, konuyla ilgili diğer çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılması, tartışılması ve ilgili öneriler bulunmaktadır.

5.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Keman çalma hareketleri, bedenle, kollarla ve ellerle doğrudan ilişkilidir. Keman çalmaya ilişkin hareketlere bakıldığında; bedensel kurulumun ve birbiriyle koordineli çalışan her iki el ve kol davranışlarının yadsınamaz bir öneme sahip olduğu bilinmektedir. Bu nedenle eğitim sürecinin başından itibaren bu durumlardan kaynaklanabilecek sorunların önüne geçmek gereklidir. Keman eğitiminin tüm aşamalarında “keman nasıl çalınmalıdır?” sorusu sürecin nitelikli bir şekilde yönetilebilmesi açısından eğitimciler için çıkış noktası niteliğindedir. Urhal (2018), çalgı eğitiminde doğru ilerlemenin yolunun doğru yöntem ve tekniği uygulamak olduğunu ifade etmiştir. Bu araştırmada da BİLSEM’lerde keman derslerini yürüten öğretmenler, keman derslerinde her iki kol ve her iki el davranışlarında, bedensel kurulumda ve entonasyon konularında problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Tokatlı (2020) da yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında, özengen müzik eğitimi alan öğrencilerde sol kol ve sol el teknik davranışları ile ilgili olarak en çok sol bilek duruşunda zorlandıkları sonucuna ulaşmıştır. BİLSEM öğrencilerinde de durum farklı değildir. Katılımcı öğretmenler öğrencilerde en çok bilek duruşu, parmakların konumu/duruşu ve bu durumdan kaynaklı sorunlar gözlemlediklerinden bahsetmişlerdir. Ayrıca öğrencilerde görülen diğer problemler olarak yorulma, güçsüzlük, kolun gövdeye birleştirilmesi, elin kasılması ve dirseğin dışta kalması gibi davranışlardan söz etmişlerdir. Öğretmenler, öğrencilerin yaşadığı bu problemlerin giderilmesi ile ilgili etüt çalışması yaptırdıklarını belirtmişlerdir. Bu çalışmalar öğretmenlerce yardımcı araçlarla, ayna karşısında çalıştırma yöntemleri ile desteklenmektedir. Memedaliyev (2010) ise “keman öğretiminde sol el tekniğinin bazı meseleleri” adlı makalesinde, sol elin hareketinin geliştirilmesi için başlıca ilkeleri; elin serbest tutulması, gerginliğe yol açan usullerden kaçınılması, elin herhangi bir statik durumda değil, çeşitli hareketler için elverişli durumda tutulması şeklinde belirtmiştir.

Keman çalmada sağ el ve sağ kolun hareketleri önem taşımaktadır. Yayın tutulması, tel üzerindeki hareketleri çalgıdan üretilen sesin niteliğiyle doğrudan ilişkilidir. BİLSEM’lerde keman dersi veren öğretmenler öğrencilerinde en sık gördükleri sağ el ve sağ kol problemlerini yay tutuşu ve yayın çekme/itme hareketleri olarak belirtmişlerdir. Ulucan (2005) yaptığı çalışmada sağ el ve kolun pozisyonları ile ilgili tespit ettiği hatalar doğrultusunda parmakların yay üzerindeki konumlarını ve kol/dirsek hareketlerini evrensel doğrular çerçevesinde açıklamaya çalışmıştır. Ulucan (2005)’a göre yayı tutarken, başparmak yuvarlak bükülmüş şekilde, parmak ucu çitanın üzerindeki sargılı deri parçasıyla topuk arasına yerleştirilir. Ardından işaret parmağı yuvarlak bir şekilde, parmağın birinci ile ikinci eklemi arasındaki kısımda yerini alır. Bu durumda işaret parmağı yere doğru bakarken, hafifçe orta parmak yönüne de bakabilir. Orta parmağın ilk eklem kıvrımı topuğa temas edecek şekilde yine yuvarlak olarak (çita üzerine basitçe konulan el pozisyonu korunarak) parmak yerleştirilir. Bu durumda başparmak ve orta parmak karşılıklı konumlanabilir. Yüzük parmağı birinci eklem çizgisi üzerinde olmak kaydıyla parmak yere bakacak şekilde topuğa uzatılır. Son olarak serçe parmak, çitanın üzerine parmak ucu degecek şekilde yuvarlak olarak yerleştirilir.

BİLSEM öğretmenleri yayın tutulması ve beraberinde çekilip itilmesi sırasında oluşan hataları giderebilmek için düzeltme, anlatma ve gösterme (model olma) yöntemlerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Sungurtekin (2010) de öğretmenin, öğrenmeyi daha kolay hale getirmede etkin bir rolü olduğunu, öğrencilere iyi bir model olması gerektiğini ifade etmiştir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre, öğretmenler öğrencilerin bedensel kurulumlarıyla ilgili gerek ayakta gerekse oturarak keman çalma sırasında yorulma, bedensel ağrı hissetme ve bunlara bağlı olarak da kemanın dik tutulamaması problemlerini yaşadıklarını bildirmişlerdir. Uluç (2006) araştırmasında ayakta keman çalarken ya da oturarak çalma sırasında oturuş sandalye ve oturma şekline bağlı bedensel ağrılarla karşılaşılabilmesine değinmiştir. Öğretmenlere göre öğrencilerin bedensel kurulumları ile ilgili problemler belli aralıklarla mola vererek giderilebilir. Mola vermek, keman çalmaya yeni başlayan özellikle küçük yaşta çocukların alışık olmadıkları davranış ve hareketlerin neden olduğu bazı istenmeyen bedensel zorlanmaların giderilmesinde etkili bir yöntem olabilir. Yağışan (2004) “çalgi icracılarında kas-iskelet problemleri ve nedenleri” adlı çalışmasında, çalgı çalma esnasında sık sık mola vermenin çalma performansını artıracığını, dolayısıyla ortaya çıkması muhtemel sakatlıklara ve fiziksel yetersizliklere karşı önlem olabileceğini ifade etmiştir. Ayrıca bazı problemlerin

oluşmaması adına mola vermenin gerekliliğini vurgulamış, çalışmalara 45 dakikada bir 10-15 dakika ara verilmesini önermiştir.

BİLSEM’de keman dersini yürüten öğretmenlerin öğrencilere ilişkin teknik açıdan yaşadığı problemlerden biri de entonasyon problemidir. Öğretmenler öğrencilerinde gördükleri entonasyon probleminin başlıca sebeplerini bilek, el ve parmakların konum ve duruşlarının yanlışlığı olarak belirtmişlerdir. Problemin giderilmesi için ise öğretmenlerin tuşeye etiket yapıştırma, etüt çalıştırma ve solfej yaptırma gibi yöntemlerden yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Keman perdesiz bir çalgı olması sebebiyle entonasyon problemleri ile sıklıkla karşılaşmaktadır. Kemanda entonasyon problemini oluşturan doğrudan veya dolaylı farklı unsurların olduğu düşünülmektedir. Bu unsurlardan bazılarını; çalgıyı doğru akort edememe, kaliteli çalgı ile çalışamama, öğrencinin işitsel olarak yeterli beceriye sahip olmaması, doğru bedensel kurulumun sağlanamaması ve çalgının yanlış tutulması, yayın doğru şekilde kullanılmaması olarak sıralayabiliriz. Dolayısıyla öğrencisinde entonasyon problemi ile karşılaşan bir öğretmen probleme sebep olan detayların farkında olmalıdır. Kemanın sağ ve sol elin hareketleriyle çalındığını ifade etmiş, ortaya çıkan problemleri yine her iki el ile ilişkilendirmiştir (Akt., Mustul, 2017). Entonasyon probleminin tek sebebinin sol el olmadığını, sağ elin doğru davranışlarının da sol el entonasyonunu olumlu ya da olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir.

5.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman derslerini yürüten öğretmenler, derslerinde kullanmak üzere, yazılı ve basılı kaynak olarak, en çok Ömer Can Keman Eğitim kitapları ile Suzuki Keman Okulu metotlarını tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Öğretmenler farklı yazılı basılı kaynakları kullandıklarını ifade etseler de Ömer Can Keman Eğitimi ve Suzuki Keman Okulu kitaplarının kullanımı, diğer kaynakların kullanımına kıyasla daha fazladır. Akbal (2019) da yaptığı çalışmada Bilim ve Sanat Merkezlerinde kullanılan keman eğitimine ilişkin yazılı-basılı kaynaklarla ilgili benzer sonuçlara ulaşmıştır. Yalnızca BİLSEM’lerde değil özengen müzik eğitimi kurumlarındaki keman derslerinde de bu durum benzerlik taşımaktadır. Tokatlı (2020) da yaptığı çalışmada çok sayıda öğretmenin aynı yazılı-basılı kaynakları (Ömer Can Keman Eğitimi, Suzuki Keman Okulu) sıklıkla kullandığını tespit etmiştir. Ertuş (2022) ise Ömer Can Keman Eğitimi ve Suzuki Keman Okulu kitaplarını karşılaştırmış, bu kaynakların kullanılmasının faydalı olabileceği yönünde tavsiyelerde bulunmuştur.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman derslerini yürüten çok sayıda öğretmen kullandıkları yazılı ve basılı kaynaklara erişimde problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Günümüzde birçok kaynağa internet üzerinden kolayca erişebildiklerini ifade etmişlerdir. Diğer yandan az sayıda öğretmen ekonomik nedenlerden dolayı bazı kaynakları temin edemediğini belirtmiştir. Ayrıca öğretmenler, tek bir kaynağın yeterli olmadığını dile getirmiş, çözüm olarak ise birden fazla kaynağın bir arada kullanılması gerektiğini, hatta kendi yazdıkları notalardan yararlandığını belirtmişlerdir. Ertuş (2022) da yaptığı çalışmada, öğrencilerin bireysel farklılıklarını göz önünde bulundurarak, en çok kullanılan Ömer Can Keman Eğitimi ve Suzuki Keman Okulu kitaplarının birlikte kullanılmasını önermiştir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman derslerini yürüten öğretmenlerin tamamı derslerinde eşlik çalgılarını kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların öğrencisine eşlik yaparken en çok piyano, keman ve gitar çalgılarını tercih ettiği, diğer bir kısmının da mandolin, ritim çalgıları, bağlama ve klarneti tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Bilim ve sanat merkezlerinde keman dersini yürüten öğretmenler, süreç içerisinde eşlik yapmanın olumlu etkilerini görmekle birlikte bazı olumsuz etkilerinin de olduğunu ifade etmiştir. Çoğu öğretmen, eşlikli çalmanın entonasyon bozukluklarına fayda sağladığını, öğrencilerin birlikte çalmaktan daha çok keyif aldığını, uyum problemlerinin aza indirildiğini ve motivasyonun arttığını söylerken bazı öğretmenler ise bu durumun olumsuz etkileri olarak entonasyon problemlerinin oluştuğunu, senkronize olamama-ritim problemleri yaşandığını ve öğrencide gerginlik yarattığını belirtmiştir. Ergen ve Bilen (2010) yaptıkları deneysel çalışmada, ilköğretim düzeyinde eşlikli çalmaya dayalı keman eğitimi alan çocukların derse yönelik tutumlarında, temiz çalmaya yönelik davranışlarında ve özgüvenlerinde olumlu yönde artış olduğu sonucunu bildirmiştir. Coşkuner (2016) de yaptığı çalışmada keman eğitimi sürecinde eşlikli çalışmanın müzikal benlik, tempo ve entonasyon gibi durumları iyileştirdiğini vurgulamıştır. Bu genel ifadeler araştırmanın bu yöndeki sonuçları ile benzerlik taşımaktadır.

Keman eğitiminin eşlikli yapılması kadar önemli olan bir başka durum da öğretmenlerin öğrencilerine çalıştırdığı etüt ya da eseri çalarak örnekleyebiliyor olmasıdır. BİLSEM’lerde keman dersini yürüten öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu öğrencilerine çalıştırdığı etüt ya da eseri çalarak örneklediğini ifade etmiştir. Katılımcılar çalarak örneklemenin, etüdün/eserin genel karakterini anlayarak çözümlmeyi kolaylaştırmada, motivasyonu artırmada, entonasyonu ve artikülasyonu olumlu şekilde etkilemede önemli bir rolü olduğunu belirtmiştir.

Öğretmenlerin yarıdan fazlası çalıştırdığı etüt ya da eseri seslendirirken kemanı kullanmayı tercih etmiştir. Elbette keman eğitimi alan bir öğrencinin çalacağı etüt ya da eseri yine bir kemanla dinlemesi daha etkili olacaktır. Diğer çalgılarla yapılan örneklemelerden de önemli yönde çıkarımlar yapılabilir, fakat eğitim sürecinde kullanılan çalgı ile örnekleme yapılması öğrencilerin teknik ve müzikal yönden farkındalığını artırabilir. Angı ve Birer (2013)'e göre “keman öğretmeni, öğrencisine öğretmek istediği konulara ve çaldırılmak istediği etütleri/eserleri biliyor olmalıdır. Öğretmen çalıştırdığı eserin gerektirdiği teknik özellikleri yalnızca anlatmakla yetinmemeli, kemanıyla çalarak da öğrencisine bir ön fikir sağlayabilmelidir. Öğrencinin öğretmenin kişiliğine ve müzik becerilerinin yeterliliğine saygı, güven ve hayranlık duyması bu şekilde mümkün olacaktır”.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman dersi veren öğretmenler öğrenci başarısını artırmak için kendilerine özgü bazı öğretim yöntemleri uyguladıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılar kendilerine özgü bu öğretim yöntemlerini parçadan bütüne gitmek, kulaktan öğretim yapmak, çalışma kâğıtları hazırlamak, çalışma programı hazırlamak, her öğrenciye ayrı bir değerlendirme yapmak, yardımcı araç ve gereçler kullanmak, doğaçlama yöntemler geliştirmek, akranlar arası çalışma yaptırmak, öğrencinin ruh haline ve gelişimine göre eser vermek, video kayıtları yapmak ya da yapmalarını istemek, sıklıkla dinletti yaptırmak ve ezber çalmaya yönelik çalışmalar yaptırmak şeklinde sıralamışlardır. Uluç (2006, s. 9) da bu sonuçları destekler nitelikte “öğretmenin çalgı çalmaya yönelik yeterliliğe sahip olması gerektiğini, bireysel olarak verilen çalgı derslerinde çalgı çalmayla ilgili beceri ve bilgilerin öğrenciye aktarılması konusunda bu yeterlilikten daha fazlasına ihtiyaç duyulabileceğini, her öğrenci için ayrı ayrı geliştireceği kendine özel öğretim yöntemleri ve bu yöntemleri üretebilme yeteneği olması gerektiğini ifade etmiştir.

5.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Günümüzde bireyler müziğe olan ilgileri le birlikte herhangi bir çalgının öğrenilmesine yönelik eğitim almak isteyebilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta bireylerin doğru zamanda doğru çalgı ile eğitim sürecine başlaması gerekliliğidir. Bireyin tercih edeceği çalgının gereklerine ilişkin fiziksel ve işitsel özelliklere sahip olup olmaması eğitim sürecinin kalitesi açısından büyük önem taşımaktadır. Birçok öğrencinin BİLSEM'lere kabul edilmeden önce bu durumun farkında olmadan çalgı eğitimine başladığı düşünülmektedir. Diğer yandan öğrencilerin BİLSEM'lere gelmeden önce aldıkları çalgı eğitimini devam ettirmek istemeleri bu kurumları tercih etme sebepleri arasındadır. Böke (2019), velilerin ve öğrencilerin

BİLSEM’i tercih etmelerinde, öğrencilerin örgün eğitimlerinin haricinde aldıkları müzik ve çalgı eğitiminin önemli bir etkisinin olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Bu araştırmada da Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren öğretmenler fiziksel ve işitsel yeterliliğe sahip olmayan öğrenciler ile ilgili problem yaşadıklarını belirtmiştir. Yaşadıkları işitme yetersizliği ile ilgili problemleri, entonasyon ve ritim problemi olarak belirten öğretmenler, fiziksel yetersizlikleri ise kamburluk, küçük el ve parmak yapısı, güçsüzlük olarak tarif etmiştir. Katılımcıların bir kısmı da bu yetersizliklerin keman çalmaya engel olmayacağı düşüncesindedir. Tokatlı (2020) çalışmasında, keman çalmak için gerekli işitsel ve fiziksel özelliklere sahip olup olmama durumunun en başta tespit edilmesi gerektiği, bu öğrencilerin başka çalgılara yönlendirilmesinin daha uygun olacağı sonucunu bildirmiştir.

BİLSEM’lerde, kurumdaki eğitim sürecinden önce farklı yollarla keman eğitimi almış öğrenciler bulunmaktadır. Aldıkları keman eğitiminde yanlış uygulama yöntemleri ile karşılaşmış öğrencilerle ilgili problem yaşayan katılımcılar, bu problemlerin en çok teknik konularla ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Bu araştırmadaki 39 katılımcının 22’sinin alan çalgısı kemandır. Araştırmaya katılan BİLSEM öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun bu yönde yaşamış olduğu problemleri belirtiyor olması kurum çatısı altında evrensel doğrularla keman eğitimi yapılmaya çalışıldığını işaret etmektedir. Uslu (2012), “keman eğitiminin amaçladığı temel bilgi ve becerileri, doğru duruş, doğru çalgı tutuş, temiz ses üretebilme ve belli düzeydeki etüt ve eserleri seslendirebilme” olarak sıralamıştır. Ayrıca nitelikli keman eğitiminin sağlanmasında, eğitim koşullarının (öğrenci, öğretmen, program, ortam, işleyiş ve uygulamalar açısından) hazırlanışının ve öğretimin düzgün sürdürülmesinin önemine değinmiştir.

Araştırmanın diğer bir sonucuna göre, bu kurumlarda keman dersi alan öğrencilerin keman sanatçılığı, keman eğitimciliği vb. meslekleri tercih etme ya da müzik alanında mesleki eğitime yönelme oranı oldukça düşüktür. Katılımcı öğretmenler bu durumun öğrencilerin akademik başarıya odaklanmış olmasıyla ve farklı mesleklere daha çok ilgi duymasıyla ilişkili olduğunu dile getirmiştir. Kılıç (2021), “BİLSEM’lerde bireysel yetenekleri fark ettirici programlar uygulandığını, bu programların temel amacının bilimsel temellere dayanan, öğrencilerin kendi özel yeteneklerinin farkına varmasına katkı sağlayan ve yüksek potansiyellerini harekete geçirmeye yönelik ortamlar olduğunu belirtmiştir.

Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman eğitimi veren öğretmenler öğrencilerinin ders dışında keman çalışma sürelerini yetersiz bulmaktadır. Katılımcılar bu durumun, öğrencilerin

okul derslerinin fazlalığına, akademik başarı kaygısına ve keman çalmayı hobi amaçlı yaptıkları için önemsemediklerine bağlı olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin genel olarak derslere katıldığını, diğer yandan devamsızlık sebeplerini ise başta BİLSEM'deki derslerin örgün eğitim aldıkları okullardaki sınav zamanlarına denk gelmesi ve sağlık ve ulaşımında yaşanan problemler olarak belirtmişlerdir. Kılıç (2021)'a göre, Bilim ve Sanat Merkezi modelinde üstün yetenekli çocuklar, bir taraftan temel eğitimlerini mevcut okullarında alırken, diğer taraftan da üstün oldukları bilim ve sanat alanlarındaki yeteneklerini geliştirmek amacıyla, merkezlere devam etmektedir. Bilim ve Sanat Merkezlerinde müzik eğitimi ve çalgı eğitimi alan öğrencilerin, mesleki eğitime yönelmemelerinin, ders dışında geçirdikleri zaman içerisinde bireysel çalışmalarını aksatmalarının ve oranı düşük olsa da derslere katılmamalarının sebebi olarak gelecekteki kariyer ve beklentilerinin gerçekleşmesi için verdikleri çabanın farklı olması söylenebilir. Oysaki Bolat (2015) müzik alanındaki özel yetenekli çocukların; müzikle çok ilgili olup kendi seçtikleri müziği dinlediklerini, müzik etkinliklerine aktif bir şekilde katıldıklarını, ritim ve melodiye diğer çocuklardan daha fazla tepkide bulduklarını, başkaları ile şarkı söylerken onlara uymaktan hoşlandıklarını, duygu ve düşüncelerini anlatmak için sık sık müziği araç olarak kullandıklarını, çeşitli müzik aletleri ile ilgilendiklerini ve onları çalmayı denediklerini, dinledikleri müzik parçasını kısa zamanda öğrendiklerini, anlamlı ve uygun şekilde söyleyebildiklerini belirtmektedir (MEB, 2009). Özel yetenekli öğrencilerin, gelecekle ilgili beklentileri ne olursa olsun yaşantılarında müzik eğitiminin bir ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

5.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman derslerini yürüten öğretmenlerin kurum çatısı altında yaşadığı problemler; fiziki şartlar, eğitim araçları, eğitim süreci ve aileler ile ilgili problemler şeklinde gruplandırılmıştır. Öğretmenler bu başlıklar altında yaşadıkları sorunları, bireysel çalışma odalarının olmaması, çalgı eksikliği ve kalitesi, müfredat ve işleyişteki aksaklıklar ve ailelerin BİLSEM'lerdeki eğitim anlayışına hâkim olmamaları olarak ifade etmiştir. Uçan vd. (1999)'ne göre "müzik öğretiminin en temel altı ögesi müziksel öğrenici, öğretici ve öğrenilen ile bunların içinde bulunduğu müziksel mekân/ortam, bütün bunları birbirleriyle buluşturan, birleştiren, uzlaştıran, bağdaştıran ve bütünleştiren müzik öğretim programı ve programın gerekli kıldığı her türlü müziksel donanım ve donatıdır". Satır (2018) çalışmasında BİLSEM'lerin alt yapı eksikliklerine ilişkin; müziğe uygun yeterli sayıda derslik, kaynak ve materyalin olmadığı ve BİLSEM'lere kalitesiz enstrüman alımı konularında sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Karagün (2022) de çalgı dersleri çerçevesinde, kurumlarda

ihtiyaca yönelik çalgıların olmadığına, araç ve gereçlerin azlığına, aynı zamanda müzik ve çalgı derslerinin işlendiği dersliklerin akustik sorunlarına dikkat çekmiştir. “İyi bir sınıf düzeni; çocuğu motive etmede, öğrencinin başarısını artırmada, öğrenilenlerin hazırlanmasında, öğrencilerin birlikte çalışma alışkanlığı kazanmalarında, akran iletişiminin ve etkileşiminin gelişmesinde, olumlu bir öğrenme ortamının oluşmasında etkilidir” (MEB, 2017).

5.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Sonuç ve Tartışma

Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim alan öğrencilerin aileleri, özel yetenekli çocuklarının eğitim sürecinde çocuklarından, kurum öğretmenlerinden ve yönetiminden farklı taleplerde bulunabilmektedir. Aile yaşantıları içerisinde anne ve babaların çocukları ile ilgili yüksek beklentileri, çocuklarının kapasitelerinin farkında olmamaları, çocuğun iç dünyasındaki çatışmaların ve benlik algılarındaki düşüşlerin sebebi olabilmektedir (MEB, 2017). Bilim ve Sanat Merkezlerinde keman dersini yürüten öğretmenler yaşadıkları problemlerin kurum işleyişinin ve beraberinde çalgı eğitiminin bilincinde olmayan ailelerden kaynaklı olduğunu belirtmişlerdir. Ailelerin çocuklarından kısa sürede eser çalmaları beklentisinde olmaları, temin ettikleri çalgıların kalitesizliği, evde çalışmayı desteklemiyor olmaları, kurum çalışmalarını ve etkinliklerini önemsemiyor olmaları, akademik başarıyı ve örgün eğitim faaliyetlerini daha önde tutuyor olmaları araştırmanın bu yöndeki sonuçlarındandır. Evin (2007) BİLSEM’lerin amaçlarını bilmeyen aile ve öğrencilerin, büyük beklenti içine girebildiğini, yanlış değerlendirmeler yapabildiğini ve bu değerlendirmeler sonucunda ise kuruma yönelik eleştiriler getirebildiğini belirtmiştir. Satır (2018)’a göre ise aliler, BİLSEM’leri dersane-kurs gibi görmekte ve çocuklarının çalgı seçimi konusunda müdahalelerde bulunmaktadır.

5.6. Öneriler

1. Öğretmenlere çalgı eğitiminde problem tespitine ve yöntem geliştirmeye yönelik hizmet içi eğitim verilebilir.
2. Yükseköğretim kurumlarında müzik eğitimi alan ve mesleki hayatlarında BİLSEM’lerde çalışması muhtemel öğretmen adaylarına yönelik, BİLSEM kurumlarını ve bu kurumlardaki müzik ve çalgı derslerini tanıtıcı bilgiler verilebilir.
3. Öğretmen görüşleri doğrultusunda kurum işleyişi, öğrenci seçimi ve müfredat gibi konularda yönerge iyileştirmesine yönelik çalışmalar yapılabilir.
4. Kurum işleyişini bilmeyen ailelere yönelik eğitimler düzenlenebilir.
5. BİLSEM binalarındaki eksikliğin tespiti ve bu eksikliklerin giderilmesi için çalışmalar yapılabilir.

6. BİLSEM’lerdeki çalgı eğitimini destekleyici yazılı ve basılı kaynaklar ve planlamalar oluşturulabilir.
7. İşlenen derslerin ve yapılan etkinliklerin veriminin artırılması için grup sayıları azaltılabilir.
8. BİLSEM’lerin amaçları her ne kadar mesleki eğitim vermek olmasa da müzik eğitiminin farklı konularında eğitim verebilmek için öğretmen sayısı artırılabilir.

KAYNAKLAR

- Akar, İ., Akar Şengil, Ş. (2012). İlköğretim okullarında görev yapmakta olan öğretmenlerin üstün yetenek kavramı hakkındaki görüşleri, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 423-436.
- Akarsu, F. (2004). Enderun: üstün yetenekliler için saray okulu. M. H. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Ed.), *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Akbal, G. B. (2019). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan keman eğitimi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Angı, E. Ç., Birer, H. A. R. (2013). Keman öğretiminde karşılaşılan entonasyon problemleri ve çözüm önerileri. *Sanat Eğitimi Dergisi*, 1(2), 48-69.
- Bilgili, A. E. (2004). Üstün yetenekli çocukların eğitimi sorunu. M. H. Şirin, A. Kulaksızoğlu, A. E. Bilgili (Ed.), *Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Seçilmiş Makaleler Kitabı*. Çocuk Vakfı Yayınları.
- Bolat, M. (2015). *Müzik eğitiminin üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin sosyal becerilerinin gelişimine etkisi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Böke, A. M (2019). *Müzik alanında özel yetenekli çocukların müziksel geçmişlerinin Bilim ve Sanat Merkezlerini tercih süreçlerine etkisi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Ceylan, L. C. (2014). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde destek eğitimi almış 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerin müzik dersine ilişkin tutumları*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kırıkkale Üniversitesi.
- Cohen, R. J., & Swerdlik, M. E. (2013). Psikolojik test ve değerlendirme-testlere ve ölçmeye giriş. Çev. Ed. E. Tavşancıl). Ankara: Nobel Akademi. (Orijinal eserin yayın tarihi 2010).
- Coşkun, S. (2016). Türkiye’de Anadolu Güzel Sanatlar Liseleri bireysel çalgı eğitimi dersinde (yaylı çalgılar) piyano eşlikli çalışmalara ilişkin öğretmen görüşleri, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Akademik Müzik Araştırmaları Dergisi*, 83-104.
- Çaydere, Ö. (2017). Keman eğitiminde değerler. *Fine Arts*, 12(4), 272-279.
- Çelikoğlu, F., Lehimler, E. (2021, Nisan). Öğretmen görüşleri doğrultusunda müzik öğretim yöntemi ve yaklaşımlarının kullanımına yönelik bir inceleme. Asead 7. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu bildiri kitabı içinde (s. 343-358). Astana Yayınları.
- Çetin, G. (2022). *BİLSEM’lerde müzik teknolojileri altyapı durumu ve müzik öğretmenlerinin beklentileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi.

- Dalkıran, E. (2006). Keman Eğitiminin Başlangıç Aşamasında “Detache ve Legato” Yay Tekniklerinin Keman Öğrencilerine Aktarımı, *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 125-142.
- Dereli, R. (2021). *Türk Din Müsikîsi Eğitiminin Özel Yetenekli Öğrenciler Üzerindeki Etkilerinin İncelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Enç, M. (1979). *Üstün Beyin Gücü*. Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Enç, M. (2019). Beyin gücü göçü. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES)*, 7(1), 131-139.
- Erden, M. (1998). *Öğretmenlik Mesleğine Giriş*. Alkım Yayınları.
- Ergen, D., Bilen, S. (2010). İlköğretim düzeyinde eşlikli çalmaya dayalı keman eğitiminin entonasyon, özgüven ve tutum üzerindeki etkisi, *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 23-32.
- Ertuş, M (2022). *Suzuki Keman Okulu 1 ve Ömer Can Keman Eğitimi 1 metotlarının karşılaştırılmalı analizi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi.
- Evin, A. Z. (2007). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan müzik öğretmenlerinin özel müzik yetenekli öğrencilerin tanılmasında karşılaştıkları sorunların incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Karabulut, R. (2010). *Türkiye’de üstün yetenekliler eğitiminin tarihi süreci*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Abant İzzet Baysal Üniversitesi.
- Karagün, Ç. (2022). *BİLSEM’de görev yapan müzik öğretmenlerinin özel yetenekli çocukların çalgı eğitimine yönelik görüşleri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Karan, M. (2011). *Özengen müzik eğitimi veren kurumlarda çalgı eğitimi alan öğrencilerin mesleki yönelimlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*: Nobel Yayıncılık.
- Karasar, N. (2017). *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar İlkeler Teknikler*. Nobel Yayıncılık.
- Kaya, E. A. (2019). *Bilim ve Sanat Merkezlerindeki öğrencilerin müzik dersinde karşılaştıkları problemler ile müzik dersine yönelik tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Atatürk Üniversitesi.

- Kılıç, H. (2021). *Bilim ve Sanat Merkezleri yöneticilerinin müzik yetenek alanındaki öğrencilerin eğitime yönelik görüşlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Medeniyet Üniversitesi.
- Laçın, D. (2023). Müzik alanında özel yetenekli öğrencilerin bilsen eğitim süreci. *Balkan Müzik ve Sanat Dergisi*, 5(2), 173-189.
- Maba, A. (2014). *Türkiye’de müzik alanında potansiyel üstün yetenekli bireylerin eğitimlerinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Maba, A. (2019). *Özel yetenekli öğrencilere yönelik geliştirilen bilgisayar destekli müzik öğretim programının öğrencilerin müziksel yaratıcılığına etkisinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış doktora tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Memedaliyev, R. (2010). Keman öğretiminde sol el tekniğinin bazı meseleleri, *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (10), 65-73.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Beni Anlayın Özel yetenekli çocuğum var*. Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2017). *Özel Yetenek ve Eğitim Planı Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Üstün Zekâ*. MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2016). Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi, *Tebliğler Dergisi*, 79(2710), 449-451.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2021). Bilim ve sanat merkezleri nedir?. <https://orgm.meb.gov.tr/www/bilim-ve-sanat-merkezleri-nedir/icerik/1955>
- Mustul, Ö. (2017). *Keman Öğretiminde Mikro Öğretim Tekniğinin Öğretme Becerilerine Etkisi*. [Yayımlanmış Doktora Tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Mustul, Ö., Yağışan, N. (2017). Keman Öğretiminde Mikro Öğretim Tekniğinin Öğretme Becerilerine Etkisi, *ASOS-The Journal of Academic Social Science*, (85), 184-204.
- Parasız, G. (2009). Eğitim müziği eksenli keman öğretiminde kullanılmakta olan Çağdaş Türk Müziği eserlerinin tespitine yönelik bir çalışma. *Sanat Dergisi*, (15), 19-24.
- Polat, A. (2022). *Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama*, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (22), 161-182
- Satır, A. (2018). *Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan müzik öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Selçuk, Z., Kayılı, H. ve Okut, L. (2004). *Çoklu Zekâ Uygulamaları*. Nobel Yayıncılık.

- Tarkum, E. (2006). Entonasyon açısından keman öğretimi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 8(2), 121-126.
- Tokatlı, B., Mustul, Ö. (2021). *Özengen müzik eğitimi kurumlarında keman derslerini yürüten öğretmenlerin karşılaştığı problemler*, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 6596-6634.
- Toker, F., Kuzgun, Y., Cebe, N., Uçkunkaya, B. (1968). *Zekâ Kuramları*. MEB Talim Terbiye Dairesi Araştırma ve Değerlendirme Bürosu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (t.y.). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. 16.03.2024 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden edinilmiştir.
- Thorndike, E. L.b (1909). *A note on the accuracy of discrimination of weights and lenghts*, *Psychological*. Guilford Press Intelligence.
- Özgüven, İ. E. (1994). *Psikolojik testler*. Yeni Doğu Matbaası.
- Uçan, A. (2005). *Müzik Eğitimi*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uçan, A. Yıldız, G. Bayraktar, E. (1999) *İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı*. MEB Yayınları.
- Uçan, Ali (2001). 21. Yüzyılın başında Türkiye'de müzik eğitimine genel bir bakış, *SDÜ Burdur Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2) 176-205.
- Uçan, Ali. (1997). *Müzik eğitimi temel kavramlar–ilkeler–yaklaşımlar ve Türkiye’de Cumhuriyetin ilk altmış yılındaki durum*. Müzik Ansiklopedisi Yayınları.
- Uluç, Ç (2006). *Güzel Sanatlar Liselerinde keman eğitiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Edirne Trakya Üniversitesi.
- Urhal, N. (2018). *Viyolonsel eğitiminde başlangıç yay tekniklerinin eğitimci görüşleri doğrultusunda incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Kocaeli Üniversitesi.
- Uslu, M. (2012). Nitelikli keman eğitimine yönelik yaklaşımlar, Eğitim ve öğretim araştırmaları dergisi. *Journal of Research in Education and Teaching* 1(4), 1-11.
- Yağışan, N. (2004). Çalgı icracılarında kas-iskelet problemleri ve nedenleri. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (11), 561-574.
- Yavuz Yılmaz, B. (2012). *Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden 7-11 yaş üstün yetenekli çocuklara verilecek sanat eğitiminin niteliği*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.

EK-1

GÖRÜŞME FORMU

Görev yapmakta olduğunuz Bilim ve Sanat Merkezi.....

Bilim ve Sanat Merkezlerinde Görev Yapma Süresi.....

Mezun olduğunuz üniversite/fakülte/anabilim dalı.....

Eğitim Durumu.....

Eğitimi aldığınız alan çalgısı.....

Teknik Sorunlara İlişkin Sorular

1.Öğrencilerinizin keman çalmaya yönelik bedensel kurulumlarında (ayakta keman çalma, oturarak keman çalma) hangi problemler ile karşılaşmaktasınız? Duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

2.Öğrencilerin sol kol ve sol el davranışlarında en çok hangi problemler ile karşılaşmaktasınız? Duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

3.Öğrenciler sağ kol ve sağ el davranışlarında en çok hangi problemler ile karşılaşmaktasınız? Duruma ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?

4.Öğrencilerinizin entonasyon problemi yaşamakta mıdır? Yaşıyorsa bu sorunu aşmak için nasıl bir yöntem izlediğinizden bahseder misiniz?

Öğretmenin Kullandığı Yöntemler ile İlgili Sorular

5.Keman eğitimi sürecinde hangi yazılı-basılı eğitim öğretim materyallerinden yararlanmaktasınız? Faydalandığınız yazılı-basılı eğitim öğretim materyallerine ulaşmakta zorluk yaşıyor musunuz? Kullandığınız materyallerle ilgi ne gibi problemler yaşamaktasınız?

6.Ders esnasında öğrencinize keman ile veya herhangi bir çalgı ile eşlik yapıyor musunuz? Bu süreçte karşılaştığınız olumlu veya olumsuz durumlardan bahseder misiniz?

7.Çalıştırdığınız etüt veya eseri öğrencilerinize çalıyor musunuz? Cevabınız “evet” ise bu uygulamayı keman ile mi yoksa farklı bir çalgı ile mi yapıyorsunuz? Bu süreçte karşılaştığınız olumlu veya olumsuz durumlardan bahseder misiniz?

8.Keman eğitimini sürecinde öğrenci başarısını artırmak adına kendinize özgü öğretim yöntemleri var mı? Cevabınız “evet” ise yöntemlerinizden ve yöntemlerinize ilişkin karşılaştığınız olumlu veya olumsuz durumlardan bahseder misiniz?

Öğrenci Performansı ile İlgili Sorular

9.Öğrencinin keman çalmak için gerekli işitsel ve fiziksel özelliklere sahip olamama durumu ile ilgili yaşadığınız problemler nelerdir?

10.Bilim ve Sanat Merkezine herhangi bir seviyede keman çalarak gelen öğrencilerle yaşadığınız problemler nelerdir?

11.Mesleki olarak keman eğitimciliği, keman sanatçılığı vb. hedefi olan öğrencileriniz var mı? Varsa bu öğrencilerin eğitimine yönelik yaptığınız çalışmalarda ne gibi olumlu veya olumsuz durumlar ile karşılaşmaktasınız?

12.Öğrenciler ders dışında çalgıları üzerinde ne kadar çalışma yapmaktadır? Size göre bu çalışmalar öğrencinin performansı açısından yeterli midir? Bu konuda yaşadığınız problemler nelerdir?

13.Öğrenciler derse düzenli olarak katılmakta mıdır? Devamsızlık yapıyorlar ise sebepleri nelerdir? Devamsızlık sonucunda yaşadığınız problemler nelerdir?

Kurum İşleyişi ile İlgili Sorular

14.Kurum çatısı altında keman eğitimi sürecinde karşılaştığınız genel problemler nelerdir? Kurum çatısı altında etkili bir keman eğitimi sürecinin oluşabilmesi adına önerileriniz nelerdir?

Aileler ile İlgili Sorular

15.Keman eğitimi sürecinde öğrenci velileri ile ilgili yaşadığınız problemler nelerdir?

EK-2

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-27250534-605.01-93755053
Konu : Araştırma Uygulama İzni
(Abdullah ÇOLAK)

05.01.2024

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) Strateji Geliştirme Başkanlığı'nın 08.12.2023 tarihli ve 91658950 sayılı yazısı.
b) Necmettin Erbakan Üniversitesi Rektörlüğü'nün 25.12.2023 tarihli ve 444610 sayılı yazısı.

Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Güzel Sanatlar Eğitimi Yüksek Lisans Programı öğrencisi Abdullah ÇOLAK'ın, "Bilim ve Sanat Merkezlerinde Keman Derslerini Yürüten Müzik Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemler" konulu çalışmasına veri sağlamak amacıyla yaptığı izin talebine ilişkin yazı ve ekleri incelenmiş olup Genel Müdürlüğümüzce çalışmanın yürütülmesinde herhangi bir sakınca görülmemektedir.

Bilgilerini ve gereğini rica ederim.

Serpil ALTUNCU VAROL
Bakan a.
Genel Müdür V.

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
BAŞKANLIĞI
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :14/07/2023 Toplantı Sayısı:08 Karar No :2023/290
Araştırmanın Başlığı	Bilim ve Sanat Merkezlerinde Keman Derslerini Yürüten Müzik Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemler.
Sorumlu Araştırmacı	Dr. Öğr. Üyesi Önder MUSTUL
Yardımcı Araştırmacı	Lisansüstü Öğrenci Abdullah ÇOLAK
Etik Kurul Kararı	14951 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, başvurunun bilimsel araştırma etiği açısından “Uygun” olduğuna karar verilmiştir.

ASLI GIBİDİR

14/07/2023

Doç. Dr. Ahmet KURNAZ
Başkan

NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU
ETİK KURUL KARARI

Etik Kurul Toplantı Tarihi/Sayısı ve Karar No	Tarih :28/06/2024 Toplantı Sayısı:13 Karar No :2024/530
Araştırmanın Eski Başlığı	Bilim ve Sanat Merkezlerinde Keman Derslerini Yürüten Müzik Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemler.
Araştırmanın Yeni Başlığı	Bilim ve Sanat Merkezlerinde Keman Eğitimi Veren Müzik Öğretmenlerinin Karşılaştığı Problemler.
Sorumlu Araştırmacı	Dr. Öğr. Üyesi Önder MUSTUL
Yardımcı Araştırmacı	Lisansüstü Öğrenci Abdullah ÇOLAK
Etik Kurul Kararı	20139 sayılı başvuru Etik Kurul tarafından değerlendirilmiş olup, tez başlığı değişikliğinin bilimsel araştırma etiği açısından “Uygun” olduğuna karar verilmiştir.

ASLI GIBİDİR
28/06/2024

Doç. Dr. Mustafa AYDIN
Başkan Yardımcısı